

V tej številki:

Mednarodni bibliotekarski kongres »Premikati knjižnice«	1
Koledar prihajajočih srečanj	3
SEEDI 2012 in prvi ljubljanski kongres digitalizacije kulturne dediščine	4
Ujeti odmev na združevanje šol	8
Strokovna ekskurzija v Kranj	9
Na sprejemu pri predsedniku države dr. Danilu Türku in pogovor o strateškem projektu Jezik-Lingua	11
»Kako kupiti kupca knjig« - 6. knjigotrška akademija in »Od vsebine do bralca« - 10. jubilejni kongres Knjiga na Slovenskem	12
Strokovni posvet na temo Elektronska knjiga	14
Knjižnice po knjižnicah: integracija, inovacije in informacije za vse	16
Prostovoljsko delo v knjižnicah	27
Dan slovenskih splošnih knjižnic 2012	35
Sto let razvoja Knjižnice Otona Župančiča	36
Delo išče	36

Mednarodni bibliotekarski kongres »Premikati knjižnice«

Beljak, 30. maj–2. junij 2012

Združenje avstrijskih bibliotekarjev (VÖB – Vereinigung Österreichischer Bibliothekarinnen und Bibliothekare) in Zveza knjižnic Avstrije (BVÖ – Büchereiverband Österreichs) sta v Kongresnem centru v Beljaku organizirala mednarodni bibliotekarski kongres s temo »Premikati knjižnice« (Bibliotheken bewegen) v času od 30. maja do 2. junija 2012. Kongresa so se udeležili knjižničarji iz Avstrije, Nemčije, Švice, Italije, Slovenije in Hrvaške.

Prvi večer je **Josef Winkler** bral odlomke iz svojih del. Sledil je pogovor o položaju knjižnic. Drugi dan so udeležence konference pozdravili predsednik Zveze knjižnic Avstrije (BVÖ) dr. **Helmut Windinger**, predsednik Združenja avstrijskih bibliotekarjev (VÖB) dr. **Harald Weigel**, predsednik odbora za izobraževanje dežele Koroška mag. **Martin Kowatsch**, mestna svetnica v Beljaku **Irene Hochstetter Lackner**, predstavnik vlade dežele Koroške dr. **Otto Prantl** in predstavnik Zveznega ministrstva za izobraževanje, umetnost in kulturo (BMUKK) dr. **Reinhold Hochengartner**. Po pozdravnih govorih je dr. **Rüdiger Wischenbart** predstavil referat Strategije branja med prelomom in kontinuiteto.

Predstavnik BVÖ mag. **Gerald Leitner** je predstavil splošne knjižnice v Avstriji. Poudaril je, da pomenita izobraževanje in prosti pristop do informacij osnovo za delovanje demokracije. Za uresničitev teh temeljnih pravic se zavzemajo knjižnice. Predstavil je tudi rezultate analize splošnih knjižnic. Ugotovil je, da obstajajo velike razlike med pokrajinami in mesti. Mreža splošnih knjižnic je najbolj organizirana v Bregenzu, Salzburgu in na Dunaju. V Bregenzu dosega 5 knjig na prebivalca letno, na Dunaju in v Salzburgu 3 knjige, na Gradiščanskem pa le 0,5 knjige. Ugotovil je tudi, da obstoječi knjižnični sistem ne omogoča odpravljanja neenakosti. Potrebno je omogočiti dostopnost e-knjižnice vsaki dan v tednu po 24 ur v mestih in tudi manjših vaseh. Potrebno je vzpostaviti razumni model financiranja in spremeniti določbe avtorskega prava, ki omejujejo dostopnost do gradiva in medijev. Prikazal je tudi zemljevid Evrope z oznako držav, ki imajo Zakon o knjižničarstvu, in držav, ki ga nimajo. Zakon o knjižničarstvu

imajo: Velika Britanija, Danska, Švedska, Finska, Belgija, Poljska, Litva, Latvija, Estonija, Španija, Italija, Slovenija, Hrvaška, Češka, Slovaška, Romunija in Grčija. Zakona o knjižničarstvu nimajo: Irska, Portugalska, Francija, Nizozemska, Nemčija, Avstrija in Bolgarija. Po njegovem mnenju imajo države, ki imajo Zakon o knjižničarstvu, tudi dobro razvito knjižničarstvo. Vendar ni samo zakonodaja tista, ki prispeva k dobro razvitemu knjižničarstvu. Knjižnice lahko dobro delujejo le, če je zakonodaja odraz politične volje in če so knjižnice ustrezno financirane. Ugotovil je, da prispeva država avstrijskim splošnim knjižnicam 25 centov na prebivalca in dežele 24 centov na prebivalca.

Slika 1: Pregled knjižnične zakonodaje v Evropi (države, ki imajo zakon o knjižnicah in države, ki ga nimajo)

Sledila je okrogla miza s temo **Načrt razvoja splošnih knjižnic**, ki jo je vodil mag. **Peter Menasse**. V razpravi so sodelovali poslanka stranke SPÖ **Sonja Ablinger**, poslanec stranke FPÖ **Josef Jury** in poslanec stranke Zelenih **Wolfgang Zinggl**. Predstavili so stališča svojih strank do avstrijskih knjižnic.

V popoldanskem času so se razvrstili tematski sklopi: Spodbude branja, Družbeni mediji in knjižnice, Knjižnice v spreminjanju in šolske knjižnice.

V tematskem sklopu **Spodbude branja** so se zvrstili referati z naslovi: Kompetentnost branja v projektu PISA, Kreativne ideje za spodbujanje branja, Atlas knjižnic, Čarobnost začetka – inici-

ative za začetek branja v Avstriji, Pospeševanje branja z gradivom BVÖ, Srečanje knjižnic in avtorjev, JUX – knjižnična programska oprema za otroke, Knjižnice predstavljajo aktivnosti za pospeševanje branje.

V tematskem sklopu **Družbeni mediji in knjižnice** so se zvrstili referati z naslovi: Družbene mreže knjižnic – primer New York Public Library, Facebook v splošnih knjižnicah – primer Mediateke Krefeld, Kako družbeni mediji in internet spreminjajo knjižnice, Družbeni mediji za začetnike, Družbeni mediji za napredne – vzori za male in velike knjižnice, Pospeševanje branja in pisanje s pomočjo WEB in APPS.

V tematskem sklopu **Knjižnice v spreminjanju** so se zvrstili referati: Skupaj postanimo boljši – razmišljanje o kooperativnem kakovostnem sistemu splošnih knjižnic na Južnem Tirolskem, Kakovost prihaja od znotraj – preprosta orodja za boljšo knjižnico, Socialna pravičnost in knjižnice – kaj lahko storimo in kaj ne.

V tematskem sklopu **E-knjige za splošne, znanstvene in šolske knjižnice** so se zvrstili referati: Digitalna specialna knjižnica za predznanstveno delo – projekt Delavske zbornice in Zveznega ministrstva za izobraževanje, umetnost in kulturo (BMUKK), E-knjiga v Zvezi knjižnic Avstrije, Izposojevalna zveza v Salzburgu, Uspešnost na Web-u. Prosti pristop – temeljno načelo bibliotekarstva v premikanju, Digitalna knjižnica Delavske zbornice – poročilo o izkušnjah na Gradiščanskem, Konzorcijske pogodbe za e-knjige.

Tretji dan dopoldan so se udeleženci konference lahko odločali med prisotnostjo na Skupščini Zveze knjižnic Avstrije (BVÖ), na okrogli mizi

2

Slika 2: Kongresni center ob reki Dravi v Beljaku

znanstvenih knjižnic ali okrogli mizi šolskih knjižnic. Tema okrogle mize znanstvenih knjižnic je bila **izobraževalni program učenja v praksi (vajeništva) na področju arhivov, knjižnic in informacijske dejavnosti**. Leta 2004 so v Avstriji izvedli reformo univerz. Državne univerze so opredelili kot samostojne korporacije javnega prava in določili, da je potrebno za osebe knjižnic vseh univerz predvideti enotno izobraževanje na področju knjižnične, arhivske in informacijske dejavnosti. Ob koncu leta 2004 je izšla uredba s predpisi za izobraževanje za poklic ABI-asistent. Leta 2005 je izšla uredba o enotnem izobraževanju osebja knjižnic na univerzah, ki je predvidela izobraževalni proces z imenom »Library and information studies« za višje kvalificirana področja (stopnja izobrazbe A in B) ter interne izobraževalne tečaje za srednje kvalificirana področja (stopnja izobraževanja C). Učna doba za arhivskega, bibliotekarskega in informacijskega asistenta je 3 leta. Za kandidate, ki so pred tem opravili maturo je učna doba 2 leti. Poklic arhivskega, bibliotekarskega in informacijskega asistenta je uvrščen v skupino trgovsko-administrativnih priučenih poklicev. V učni dobi si pridobijo znanja na naslednjih področjih: varstvo pri delu, uprava, organizacija, komunikacije, elektronska obdelava podatkov, nabava in ponudba, nauk o materialih, logistika, računovodstvo ter obdelava in izposoja gradiva na različnih medijih. Učna doba se konča z zaključnim izpitom. Učenci pa se imajo možnost zaposliti v različnih ustanovah s področja arhivske, knjižnične in informacijske dejavnosti z delovnim časom 40 ur tedensko. S to obliko izobraževanja za poklic, ki je primerljiva s poklicem knjižničnega manipulanta v Sloveniji, so v Avstriji pričeli leta 2005. Število učencev te smeri iz leta v leto ras-

Slika 3: Izobraževanje učencev v praksi (vajencev) v avstrijskih knjižnicah, arhivih in informacijskih centrih

te. Leta 2005 je bilo 14 učencev, ki so se izobraževali v 10 ustanovah, leta 2011 pa že 57 učencev, ki so se izobraževali v 43 ustanovah s področja arhivske, knjižnične in informacijske dejavnosti. Največ se jih je izobraževalo na Dunaju (18) in v Gradcu (16). Izobraževani proces je izvajalo 12 univerzitetnih knjižnic, 7 pokrajinskih arhivov, 6 visokošolskih knjižnic, 6 splošnih knjižnic, 5 pokrajinskih knjižnic, 5 specialnih knjižnic in nekaj ustanov s področja dokumentacijske in informacijske dejavnosti. Podoben sistem izobraževanja za poklic, ki je primerljiv s poklicem knjižničnega manipulant v Sloveniji, a se konča s potrdilom o opravljenem zaključnem izpitu, imajo tudi v nekaterih drugih evropskih državah. V Nemčiji in Švici dobijo učenci po končanem izobraževanju naziv Informations- und Dokumentationsassistent, v Franciji Assistant en Information Documentaire, v Italiji Assistente all Informazione e alla Documentazione. V Švici imajo poklicne šole za informacijskega in dokumentacijskega asistenta v Bernu in Zürichu za nemški del, v Ženevi in Lousanni za francoski del in v Locarnu za italijanski. V Nemčiji so usmeritve za poklic informacijskega in dokumentacijskega asistenta: arhivska, knjižnična, informacijska in dokumentacijska dejavnost ter dejavnost medicinske dokumentacije. Po teoretičnem delu predstavitve usposabljanja za ABI-asistenta v Avstriji in podobne poklice v drugih evropskih državah sta dve učenki, ki sta končali tri letni proces izobraževanja v Avstriji in si pridobili naziv ABI-asistent, razložili kako je potekal praktični del usposabljanja. Prva se je dalj časa usposabljala v splošni knjižnici na Dunaju, druga pa v knjižnici Univerze Donava v Kremsu. V zadnjem obdobju prakse pa se je prva usposabljala v knjižnici Univerze Donava v Kremsu in druga v splošni knjižnici na Dunaju. Opravili sta tudi pri-

merjalno analizo podobnosti in razlik organiziranosti, obdelave medijev, dela z uporabniki, informacijske dejavnosti in izposoje v obeh ustanovah in jo predstavili udeležencem konference.

Zanimive so bile tudi predstavitve in razmišljanja na okrogli mizi o šolskih knjižnicah. Tema okrogle mize je bila **izobraževalni program, priložnosti in naloge šolskih knjižnic ter vplivi na gradnjo zbirk in opreme knjižnic**. Avtor prve predstavitve je poudarili, da so bile do sedaj naloge šolske knjižnice: središče informacij in znanja, medijski center, center za poučevanje in delo, center za branje, center komunikacij, center kulture. Nove naloge knjižnice v prihodnosti pa morajo biti: spodbujanje k branju, pospeševanje branja ter center učenja in dela. Prostor šolske knjižnice v prihodnosti bi moral imeti štiri območja: območje izdaje in predstavitve medijev, območje hranjenja medijev, območje dela in območje komuniciranja. Avtor predstavitve je prikazal veliko zanimivih fotografij o možnih načinih opreme navedenih štirih območij.

Tretji dan popoldan je Zveza knjižnic Koroške (BVK) organizirala obisk knjižnice Gmünd in umetniškega dela mest (Künstlerstadt). Četrty dan so koroški knjižničarji udeležence kongresa peljali v cerkev Gurk, Muzej rudarstva Hüttenberg, samostan St. Pavel, Muzej literature v Celovcu in Velden ob Vrbskem jezeru. Gostoljubnim gostiteljem smo se zahvalili z obljubo, da se bomo v njihovo prijazno mesto z ambicioznimi in prizadevnimi knjižničarji radi vračali ter se seznanjali z njihovimi novimi dosežki.

Irena Sapač

OBVESTILA

3

Koledar prihajajočih srečanj

TUJINA

(izbor za obdobje oktober - november 2012)

- **26. 10. 2012**, Beograd, Srbija, *Otvoren pristup znanju i bibliotekama*, <http://bdsrs.blogspot.com/p/konferencije.html>
- **1.-3. 11. 2012**, Ankara, Turčija, *ICECCO 2012 - 9th International Conference on Electronics, Computer and Computation*, <http://www.icecco.org/index.php/ICECCO/ICECCO>
- **6.-9. 11. 2012**, Denver, ZDA, *EDUCAUSE 2012 Annual Conference*, <http://www.educause.edu/annual-conference>

- **7.-8. 11. 2012**, Stellenbosch, Južna Afrika, *Berlin 10 Open Access Conference*, <http://www.berlin10.org/reg.html>
- **11.-15. 11. 2012**, Boston, ZDA, *11th International Semantic Web Conference (ISWC 2012)*, <http://iswc2012.semanticweb.org/>
- **12.-15. 11. 2012**, Taipei, Tajvan, *14th International Conference on Asia-Pacific Digital Libraries (ICADL 2012)*, <http://icadl2012.org/>
- **26.-28. 11. 2012**, Köln, Nemčija, *Semantic Web in Libraries*, <http://swib.org/swib12/>
- **28.-29. 11. 2012**, Pariz, Francija, *ICDIM 2012 : International Conference on Digital Information Management*, <http://www.waset.org/conferences/2012/fr/icdim/>

SEEDI 2012 in prvi ljubljanski kongres digitalizacije kulturne dediščine

SEEDI (South-Eastern European Digitisation Initiative) je mednarodno prizadevanje¹, ki skupaj z drugimi mednarodnimi iniciativami², Lundovimi načeli 2001³, evropsko digitalno agendo in strategijo i2010⁴, že od leta 2003 skrbi za razvoj e-vsebin ter spodbujanje digitalizacije kulturne in znanstvene dediščine predvsem v deželah jugovzhodne Evrope, pa tudi širše⁵. Prizadevanje je bilo osnovano na simpoziju o digitalnem hranjenju kulturne dediščine v okviru mednarodnega kongresa MASSEE'2003. Združuje arhivarje, knjižničarje in kustose, odgovorne za ohranjanje in trajen dostop do kulturne in znanstvene dediščine, raziskovalce na področju informacijskih tehnologij ter strokovnjake s področja umetnosti, humanistike, družbenih ved in računalništva, katerih znanstveni interes je osredotočen na prenos kulturne in znanstvene dediščine v digitalno obliko⁶.

Vsako leto je v okviru SEEDI-ja organizirana mednarodna kon-

ferenca, na kateri vodilni evropski strokovnjaki iz različnih institucij predstavijo novosti, projekte in delovne izkušnje ter izzive. Namen konference SEEDI, ki je organizirana enkrat letno, je:

- razviti zavedanje o pomembnosti digitalizacije v jugovzhodni Evropi;
- zbrati in (upo)rabiti človeške in materialne vire, ki v regiji že obstajajo;
- izboljšati izmenjavo informacij in diseminacijo rezultatov znanstvenega dela med centri za digitalizacijo in posameznimi institucijami;
- pospeševati EU projekte digitalizacije v katerih sodelujejo partnerji iz regije ter s tem
- pospeševati tudi sodelovanje med EU in jugovzhodnimi deželami Evrope.

S tem SEEDI prispeva k zbiranju in širjenju interdisciplinarnega znanja na področju digitalizacije v jugovzhodno evropski regiji. Konferenco so do sedaj organizirale različne institucije: Institut za informatiko Make-

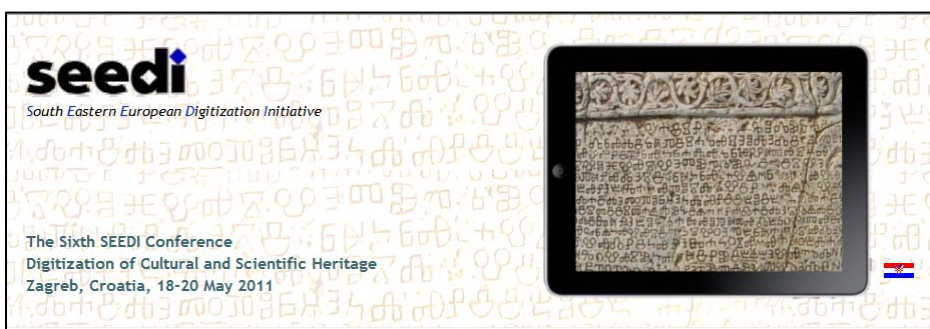
donske akademije znanosti (Makedonija); Institut za bolgarski jezik in Institut za matematiko in informatiko Bolgarske akademije znanosti (Bolgarija); Nacionalna biblioteka, Cetinje (Črna Gora); Fakulteta za matematiko in Institut za matematiko SANU, Beograd (Srbija); Fakulteta za elektrotehniko, Sarajevo (Bosna in Hercegovina); ter Nacionalna in univerzitetna knjižnica, Zagreb (Hrvaška).

V letu 2012 je od 17. do 18. maja potekala že sedma SEEDI konferenca, tokrat v organizaciji Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani.

V okviru konference SEEDI 2012 je bil poseben dan namenjen slovenski problematiki na področju digitalizacije in digitalnih virov. Prvi enodnevni posvet z naslovom **Ljubljana v BiTiH – BiTi v Ljubljani : Ljubljanski kongres digitalizacije kulturne dediščine** je potekal kot pred-konferenca mednarodnega posveta SEEDI 2012, s

Slika 1: SEEDI 2010, Sarajevo, Bosna in Hercegovina

Slika 2: SEEDI 2011, Zagreb, Hrvaška

1 Glej: <http://seedi.ncd.org.rs/index.htm>.

2 Glej npr. ERA-NET iniciativo in shemo http://ec.europa.eu/research/fp6/index_en.cfm?p=9 eronet; iniciative FP5-FP7, evropsko iniciativo za digitalne knjižnice (Digital Libraries Initiative) http://ec.europa.eu/information_society/activities/digital_libraries/index_en.htm, itd.

3 Glej: ftp://ftp.cordis.lu/pub/ist/docs/digicult/lund_principles-en.pdf.

4 Glej: http://ec.europa.eu/information_society/eeurope/i2010/index_en.htm.

5 Glej tudi Borovets Declaration, 2003, <http://elib.mi.sanu.ac.rs/files/journals/ncd/4/d015download.pdf>.

6 Dalje glej: <http://seedi.ncd.org.rs/>.

Slika 3: SEEDI 2012, Ljubljana, Slovenija

čimer so si organizatorji prizadevali doseči tudi mednarodno odmevnost dogodka ter okrepiti vidnost Slovenije v Evropski uniji.

Namen obeh dogodkov je bil razpravljati o osrednjih vprašanjih, s katerimi se danes sooča znanstvenoraziskovalna in kulturna javnost, kot so: prenos materialne kulturne in znanstvene dediščine v digitalne oblike, zagotavljanje trajnega in prostega dostopa do e-vsebin, ter zagotavljanje dostopa do »digitalno rojenih« e-vsebin prihodnjim rodovom.

Ob tem pa je bilo seveda pomembno upoštevati tudi dosedanje delo domačih in tujih ustanov. Oblikovana sta bila dva programska odbora za tuj in domač del dogodka.

Programsko zasnovo tujega dela dogodkov so vodili:

- Maja Žumer (Slovenija), predsednica odbora,
- Dunja Seiter-Šverko (Hrvaška), podpredsednica odbora,
- Selma Rizvić (Bosna in Hercegovina),
- Nikola Ikononov (Bolgarija),
- Milena Dobрева (Malta),
- Žarko Mijajlović (Srbija),
- Zoran Ognjanović (Srbija),
- Zoran Krstulović (Slovenija).

Cilji tujega dela konference 2012 so bil v izmenjavi in preverjanju spoznanj ter izkušenj pri implementaciji novih spletnih tehnologij, ki zagotavljajo odprt, prost in trajen dostop do e-vsebin skozi intuitivno uporabniško izkušnjo. Posebna pozornost je bila tokrat posvečena modalitetam odprtega in prostega dostopa s stališča varovanja intelektualne lastnine, o katerih je predavala dr. **Maja Bogataj Jančič** iz Inštituta za intelektualno lastnino.

Slika 4: dr. Maja Bogataj Jančič (Inštitut za intelektualno lastnino, Ljubljana)

Uvodna predavanja so bila namenjena tudi povezovanju in vključevanju evropskih digitalnih zbirk v skupni EU portal – Europeana.eu, s poudarkom na tehničnemu razvoju uporabniških vmesnikov. Izvršna direktorica Europeane in Evropske knjižnice dr. **Jill Cousins** je v svojem nagovoru udeležencem konference SEEDI 2012 pred-

stavila nove načine medsebojnega sodelovanja. O novostih v bibliografskih zapisih, sistemih za pridobivanje informacij in knjižničnih katalogih, ki so prav tako vezane predvsem na napredek tehnologije, pa je spregovorila red. prof. dr. **Maja Žumer**.

Dalje so sledila predavanja priznanih evropskih strokovnjakov na področju digitalizacije. Predavatelji so letos prišli iz Avstrije, Bolgarije, Češke, Francije, Hrvaške, Italije, Poljske, Slovenije, Srbije in Turčije. Ker je bil cilj konference 2012 predstaviti dosežke raziskovalnega dela znanstvenikov in spodbuditi njihov prenos v tehnološki razvoj, so se predavanj poleg zaposlenih v knjižnicah, galerijah, muzejih in arhivih (Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana, Narodna in univerzitetna knjižnica Zagreb, Narodna knjižnica Avstrije, Narodna knjižnica Češke, Narodna knjižnica Francije, Narodna knjižnica Turčije, Univerzitetna knjižnica Beograd, Splošna knjižnica Kruševac, Muzej sodobne umetnosti Slovenije, Mestni muzej Ljubljana, Arhiv poljske Akademije znanosti Krakov) udeležili tudi raziskovalci iz inštitutov (Institut Jožef Stefan Ljubljana, ZRC SAZU, Inštitut za kul-

Sliki 5 in 6: Uvodna predavanja - dr. Jill Cousins (Europeana in TEL) in dr. Maja Žumer (Filozofska fakulteta, Ljubljana)

turno dediščino Beograd, Inštitut za matematiko Srbije, Inštitut za kulturno dediščino regije Emilia-Romagna, Inštitut za bolgarski jezik in literaturo Sofija, Inštitut za etnologijo in folkloristiko Hrvaške) ter predstavniki fakultet (Filozofska fakulteta Zagreb, Fakulteta za matematiko Beograd, Univerza v Macerati).

Poleg tega je konferenca pritegnila raziskovalce iz zasebnih podjetij, ki se ukvarjajo z digitalnimi tehnologijami. Posamezniki iz zasebnih podjetij (Xlab, IB-Procadd, Media Interactive, LiveViewStudio, Računalniški center Poznan, Morena inženjering Niš) so predstavili svoje raziskovalne dosežke in tehnološke rešitve.

Organizatorje slovenskega dela dogodka je vodila želja po tesnejšem interdisciplinarnem sodelovanju med institucijami v Ljubljani in Sloveniji, s čimer bi se v prihodnosti morda lahko oblikovala skupna mreža institucij in specialistov za reševanje večplastnih vprašanj z obravnavanega področja.

Slovenski programski odbor je bil sestavljen iz predstavnikov arhivov, knjižnic, muzejev in galerij:

- Ines Vodopivec,
- dr. Alenka Kavčič-Čolić,
- Mojca Šavnik,
- dr. Bernarda Županek,
- Adela Železnik,
- dr. Jedrt Vodopivec.

Prvega slovenskega kongresa digitalizacije kulturne dediščine so se udeležili predstavniki institucij iz vse Slovenije. V prostorih Ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport na Maistrovi 10 v Ljubljani so se zvrstila predavanja, ki so povezovala spoznanja iz različnih delovnih področij. Poleg knjižničnih delavcev (Mestna knjižnica Ljubljana, Mariborska knjižnica, Narodna in univerzitetna knjižnica) so digitalizacijsko prakso, teorijo in svoje delovne izkušnje povzeli še predstavniki univerz in raziskovalci iz inštitutov (Naravoslovnotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani, Inštitut za celulozo in papir, Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče Koper, ZRC SAZU, Institut Jožef Stefan, Zavod za varstvo

kulturne dediščine, Območna enota Kranj, Urbanistični inštitut Republike Slovenije, Inštitut za matematiko, fiziko in mehaniko) ter muzejski in arhivski delavci (Pokrajinski arhiv Koper, Prirodoslovni muzej Slovenije, Slovenski etnografski muzej, Dolenjski muzej Novo mesto). S predavanji so sodelovali tudi predstavniki iz Gimnazije Jurija Vege Idrija, Čipkarske šole Idrija, Društva Ljudmila, ter podjetij Digitalizacija d.o.o., MFC.2 d.o.o. in Xlab, d.o.o.

Podan je bil pregled dosežkov in projektov na področju digitalizacije v Ljubljani, Sloveniji in Evropski uniji. Ustanove so predstavile svojo prakso, težave in nove rešitve. Zajete so bile teme s področja:

- načrtovanja digitalizacije z namenom zagotavljanja dostopa do kulturne in znanstvene dediščine »vseh in za vse«,
- dolgoročnega hranjenja digitalnih vsebin,
- oblikovanja spletnih zbirk in virtualnih predstavitev,
- digitalizacije umetniških del in digitalizacije drugega slikovnega gradiva,
- geopozicioniranja in digitalizacije zgodovinskih kart ter arhitekturnih načrtov,
- digitalizacije arhivskih in knjižničnih gradiv ter
- 3D digitalizacije.

Slika 7: Utrinek iz predavanj

Slika 8: Logotip prvega kongresa digitalizacije kulturne dediščine v Ljubljani

V grobem so bila predavanja razdeljena v pet sklopov. V prvem delu kongresa so prispevki obravnavali načrtovanje digitalizacije na institucionalni in medinstitucionalni ravni. **Anja Frkovič** in mag. **Aleš Klemen** sta predstavila projektno delo splošnih knjižnic na primeru osrednjeslovenske regije⁷, mag. **Nina Hriberšek Vuk** pa načrtovanje projektov v Mariborski knjižnici v okviru sodelovanja na območju⁸. Poleg projektnega dela je bilo predstavljeno tudi učinkovito dolgoročno hranjenje arhivskega gradiva in digitalizirane dediščine s strani mag. **Tatjane Hajtnik** in dr. **Alenke Kavčič-Čolić**⁹.

Dalje so sledili postopki digitalizacije oz. predstavitve prenosa teorije v prakso. Poleg vprašanj povezanih z digitalizacijo papirja, ki so jih poskušali povzeti mag. **Klemen Možina**, doc. dr. **Stanislav Praček** in dr. **Vera Rutar**¹⁰, je bila izpostavljena tudi študija digitalizacije večjih formatov na pavs papirju mag. **Neže Čebren Lipovec** na primeru gradiva arhitekta Eda Mihevca¹¹. Mag. **Mirjam Gnezda Bogataj** in **Tedy Grbec** sta predstavila digitalizacijo katalogov s čipkami in vzorcev za klekljanje, ki jih hranijo v Mestnem muzeju Idrija in Čipkarski

šoli Idrija¹². 3D digitalizacijo pa je predstavil **Gregor Vidmar** na primeru Vaške situle¹³.

V tretjem delu kongresa so bila predavanja osredotočena na gradnjo digitalnih zbirk in registrov. **Jon Grobovšek** je predstavil postopek dokumentiranja kulturne dediščine¹⁴, dr. **Matija Ogrin**, **Jan Jona Javoršek** in dr. **Tomaž Erjavec** so predstavili rezultate projekta *Neznani rokopisi slovenskega slovstva 17. in 18. stoletja: informacijsko-tehnološko podprta evidenca, znanstvene objave in analize*¹⁵, dr. **Tomi Trilar**, dr. **Ignac Sivec** in **Mojmir Štangelj** pa so na zabaven način prikazali digitalne inventarne knjige entomoloških študijskih zbirk Prirodoslovnega muzeja Slovenije in podatkovno zbirko fotografij nevretenčarjev, ki so dostopni na njihovi spletni strani¹⁶. Zadnje predavanje v tretjem delu kongresa je bilo namenjeno težavam in preprekam pri inovativni uporabi digitalnih vsebin na primeru metaskalnika po podatkovnih zbirkah v slovenski kulturi. Pripravil ga je **Zoran Obradović** iz Društva Ljudmila¹⁷.

Sledila so predavanja o orodjih za opis in dostop do digitaliziranih vsebin. Dr. **Vlasta Vodeb**

je predstavila georazčlenjevanje metapodatkovnega opisa kulturne dediščine pri nas in v Evropi¹⁸. Dr. **Tomaž Erjavec** je predstavil rezultate dela na več projektih povezanih z jezikovnimi viri starejše slovenščine¹⁹, dr. **Benjamin Štular** pa je govoril o uporabnosti »novega medija« — i-knjige, ki omogoča hiter in enostaven dostop do digitalnih več-medijskih vsebin²⁰.

V zadnjem delu dogodka so bili izpostavljeni nekateri od inovativnih prikazov digitaliziranih objektov na spletu. Raznovrstno in bogato zbirko Slovenskega etnografskega muzeja sta predstavila **Miha Špiček** in **Gregor Ilaš**²¹. Dalje je sledil opis digitalnih vsebin, ki so nastale v okviru razstave *Novo mesto 1848-1918* v Dolenjskem muzeju Novo mesto²². Predstavila jih je **Majda Pungerčar**. Sledil je opis večrazsežnostnih prikazov naravne in kulturne dediščine v projektu DEDI, pri katerem so sodelovale mnoge inštitucije in posamezniki, predstavitev pa sta pripravila dr. **Renata Šolar** in dr. **Dalibor Radovan**²³. Zadnje predavanje je zaznamoval virtualni svet razstav, o katerem so govorile **Helena Janežič**, **Mojca Šavnik** in mag. **Irena Eiselt**.

7 Za primere glej portal Kamra: <http://www.kamra.si/>.

8 Stran Mariborske knjižnice: <http://www.mb.sik.si/>.

9 Za arhivsko gradivo dalje glej stran Arhiva RS: <http://www.arhiv.gov.si/si/>. Za dolgoročno hranjenje *Knjižničarske novice*, let. 20 (2010), št. 11 in stran konference iz leta 2010: <http://www.nuk.uni-lj.si/todv/konferenca/>.

10 Dalje glej stran Inštituta za celulozo in papir: <http://www.icp-lj.si/>.

11 Dalje glej stran Pokrajinskega arhiva Koper: <http://www.arhiv-koper.si/>.

12 Dalje glej stran Mestnega muzeja Idrija: <http://www.muzej-idrija-cerkno.si/>.

13 Glej: <http://kulturna-dediscina.si/index.php?action=knowledgeBase&id=9&lang=Si>.

14 Dalje glej stran Zavoda za varstvo kulturne dediščine: <http://www.zvkds.si/si/>.

15 Glej: <http://ezb.ijs.si/fedora/get/nrss:nrss/VIEW/> in spletno stran projekta: <http://zimk.zrc-sazu.si/si/programi-in-projekti/neznani-rokopisi-slovenskega-slovstva-17-in-18-stoletja-informacijsko#v>.

16 Glej stran Prirodoslovnega muzeja Slovenije: <http://www2.pms-lj.si/oddelki/entomologija/zbirke.html> in <http://www1.pms-lj.si/animalia/galerija.php>.

17 Glej: <http://www.ljudmila.org/index.php>.

18 Dalje glej stran Urbanističnega inštituta Slovenije: <http://www.uirs.si/si/Oin%20a1titutu/Predstavitev.aspx>.

19 Glej: <http://nl.ijs.si/imp/>.

20 Glej primer na <http://itunes.apple.com/us/book/srednjeveska-ljubljana/id503140263?mt=11> (dostopno prek Apple iTunes).

21 Glej stran muzeja: www.etno-muzej.si.

22 Glej: <http://www.novomesto1848-1918.si/>.

23 Glej: <http://www.dedi.si/>.

Slika 9: Predavanje na prvem slovenskem kongresu digitalizacije v Ljubljani

Dogodka so omogočili:

Posamezne predstavitve tujih in slovenskih predavanj so javnosti dostopne na spletni strani [Narodne in univerzitetne knjižnice](#), kjer si lahko ogledate tudi [utrinke](#) iz obeh dogodkov ([SEEDI 2012](#) in [BiTi v Ljubljani – Ljubljana v BiTiH](#)). [Knjižica izvlečkov](#) je dostopna v pdf-formatu v slovenskem in angleškem jeziku, jeseni pa bo kot zbornik prispevkov *BiTi v Ljubljani – Ljubljana v BiTiH* izšla tudi tematska številka revije Knjižnica, ki jo izdajata ZBDS in Narodna in univerzitetna knjižnica.

Ines Vodopivec
Narodna in univerzitetna knjižnica

Za dodatne informacije lahko pišete tudi na e-naslov: SEEDI2012@nuk.uni-lj.si.

RAZMIŠLJANJA in KOMENTARJI

Ujeti odmev na združevanje šol

»In potem ta državna sekretarka Škrinjarjeva ... našteva, v centru je lahko samo ena knjižnica in podobne bedarije. Kolega z lesarske jim je kasneje rekel, da bodo dijaki do te knjižnice potrebovali uro in pol iz Limbuša. Ali na ministrstvu vedo, da knjižnica ni namenjena samo izposoji, ampak, da je to mesto vsakodnevnega študija in del vzgoje in izobraževanja?«

Ivan Ketiš v intervjuju Boruta Mekine »Oni pa gredo naprej kot ruski tanki«.
(*Mladina*, št. 28, 13. julij 2012, str. 37)

8

Predlog: Zavod RS za šolstvo naj uradnike ministrstva, ki urejajo organizacijo šol, spodbudi k branju priročnika »*Knjižnično informacijsko znanje*«, ki ga je izdal ob prenavljanju pouka v gimnazijski praksi leta 2010, ker očitno res ne vedo. Ne vedo verjetno niti tega, da je nivo splošne pismenosti, ki se gradi ob ustrezni pomoči knjižnice, nivo uspešno končane popolne srednje šole. Je možnost za osebni razvoj in rast vsakega posameznika, ne glede na to, katero stopnjo šolanja je zaključil, in za njegovo aktivno vključevanje v družbo. Zato neznanje uradnikov ne more in ne sme biti opravičilo za odgovornost, ki jo nosijo za znanje in pismenost prebivalstva.

Silva Novljan
(*Mladina*, št. 30, 27. julij 2012, str. 4)

Strokovna ekskurzija v Kranj

V sredo, 9. 5. 2012, smo se v okviru rednih mesečnih strokovnih sred, ki jih že vrsto let organizira MKL, Pionirska – center za mladinsko književnost in knjižničarstvo, odpravili v našo gorenjsko prestolnico, Kranj. Načrtovali smo ogled nove Mestne knjižnice Kranj, ki je trenutno najsodobnejša slovenska splošna knjižnica, ter krajši ogled starega mestnega jedra. Strokovne ekskurzije se je udeležilo preko 40 knjižničarjev iz celotne Slovenije.

Najprej nam je direktor knjižnice Viljem Leban predstavil, kako je potekal zahteven projekt selitve v novo stavbo, kakšne težave so pri tem nastale in kako so jih reševali. Nato nas je popeljal skozi nadstropja in nam pokazal glavne značilnosti njihove knjižnice.

V pritličju smo najprej spoznali povsem avtomatiziran sistem izposoje in vračanja gradiva, zaradi katerega pri njih prav nihče od zaposlenih ne dela na izposoji. Napravi za izposajo in za vračanje gradiva sta ločeni. Naprava za vračanje ima v ozadju še sistem razvrščanja gradiva glede na to, v katero nadstropje in v katero skupino vrnjeno gradivo spada. Ravno tako sistem razvrščanja posebej izloči rezervirano gradivo. Tak način delovanja pa je mogoč zato, ker je gradivo opremljeno s čipom, v katerem je radijski oddajnik. Pri neknjižnem gradivu je čip prilepljen na sam nosilec zapisa, zato ni nevarnosti, da bi uporabniki vrnili le ovitek brez vsebine. Imajo pa seveda zaposlene ljudi, pri katerih se lahko uporabniki včlanijo, plačajo zamudnino ali dobijo kakšno koristno splošno informacijo. Zanimivo je tudi to, da ima v pritličje knjižnice dostop vsak. Tam sta čitalnica ter dostop do interneta, članstvo za vstop v ta del knjižnice pa ni potrebno.

Slika 1: Mestna knjižnica Kranj

Slika 2: Mladinska soba

V prvem nadstropju ima svoje prostore otroški oddelek, v katerem ločujejo gradivo za otroke do 8. leta starosti, od 9. do 12. leta starosti ter nad 13 let. Na enake starostne skupine ločujejo tudi filme. Znotraj najnižje starostne skupine knjig imajo posebno skupino, ki so jo poimenovali »začenjam brati«. Zanimivo je, da imajo tudi svojo podskupino »Čebelice«, saj vidijo, da starši precej povprašujejo po teh knjigah. Opazili smo tudi, da na tem oddelku različne vrste gradiva včasih kombinirajo med seboj glede na vsebino, tako na primer na polici »Zgodovina« najdemo poleg zgodovinskih knjig tudi videokasete in DVD-je s tovrstno vsebino. Na otroškem oddelku imajo tudi ogromno igralo s toboganom, pravljlično sobo ter ustvarjalno sobo. V načrtu imajo tudi računalniško sobo za otroke, a ta za enkrat še ni opremljena z računalniki. Na otroškem oddelku so tudi zelo zanimivi stoli, ki so ob straneh zaprti, stranice pa so ozvočene, tako da lahko uporabniki v njih poslušajo glasbo ali pa si ogledajo film, pri tem pa ne motijo ostalih uporabnikov knjižnice.

V prvem nadstropju je tudi mladinska soba, v kateri si lahko obiskovalci izposodijo iPad in na oblazinjenih »vrečah« pogledajo film. Isti film lahko hkrati gleda le en uporabnik, izposoja na dom pa ni mogoča. V tej sobi se nahaja tudi aktualen izbor knjig, tako leposlovnih kot strokovnih, ravno za to starostno skupino uporabnikov. Vendar pa je soba namenjena predvsem druženju in spodbujanju mladostnikov, da bi zahajali v knjižnico. V neposredni bližini te sobe je tudi t. i. glasbena soba, v kateri je CD predvajalnik z ozvočenjem in več udobnih stolov, na

katerih se lahko uporabniki prepustijo poslušanju. Poleg nje se nahaja tudi sodobno opremljena video soba. V tem nadstropju je namreč dostopno vse avdio-vizualno gradivo.

V drugem in hkrati največjem nadstropju knjižnice pa se nahaja leposlovno in strokovno gradivo za odrasle. Zanimivo je, da so se v Mestni knjižnici Kranj povsem odpovedali UDK označevanju, saj menijo, da obiskovalcu knjižnice tovrstne oznake ne povedo kaj dosti. Področje, ki ga določen del polic zajema, je tako poimenovano le z besedo. Vse police v knjižnici, na vseh oddelkih, so postavljene po sistemu satovja, tako da se jim lahko po potrebi doda nove police in da še nekaj časa ne bo težav s pomanjkanjem prostora.

V tem nadstropju je tudi veliko prostora za študij, in sicer tako v študijskih celicah, v katerih lahko študira en sam uporabnik, kot tudi v večji čitalnici. V knjižnici ugotavljajo, da so ti študijski prostori očitno dobro zasnovani, saj so zelo obiskani.

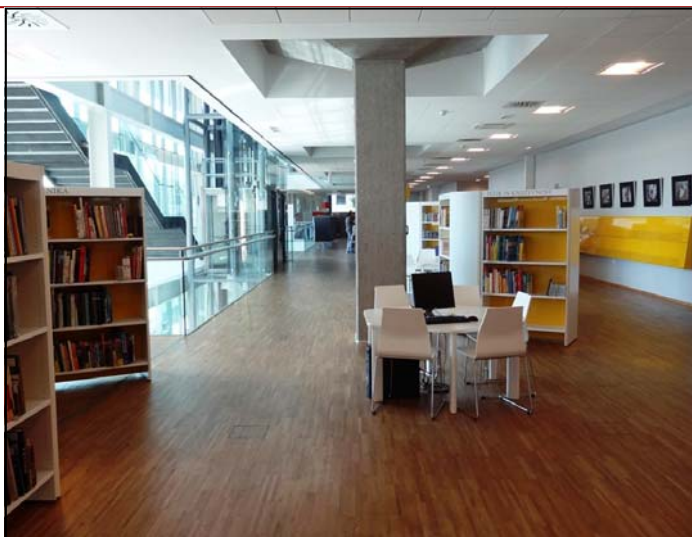
Poleg študijskih prostorov se nahaja tudi t. i. Gorenjska soba z domoznansko zbirko gradiva, ki obsega tudi vse gradivo, povezano s Francetom Prešernom.

Zelo dobrodošel je tudi poseben čitalec s povečavo, namenjen slabovidnim.

Knjižnica je popestrjena z različnimi izdelki, ki jih naredijo obiskovalci knjižnice. Tako lahko na primer vidimo drevo, na katerem visijo otroški izdelki, ter lestenec narejen iz najrazličnejših zanimivih citatov.

10 Cilj kranjskih knjižničarjev ob selitvi v nove prostore je bil, da bi bila knjižnica za uporabnike kot dnevna soba mesta. To jim vsekakor zelo dobro uspeva, saj je za uporabnike ta stavba še vse kaj drugega kot izposojevalnica knjig. V njej lahko študirajo, berejo, poslušajo glasbo, gledajo filme in se družijo. V knjižnici zato tudi ne zahtevajo popolne tišine, pomembno je le, da uporabniki ne motijo drug drugega. Prostor knjižnice je vizualno domišljen (posamezna območja se med seboj barvno razlikujejo) ter s svojo enostavnostjo in preglednostjo naravnani za uporabnika.

Po krajšem odmoru, v katerem so nam prijazni knjižničarji postregli z okrepčilom, pa nam je bibliotekarka Tadeja Murn predstavila programe

Slika 3: Drugo nadstropje knjižnice

za otroke, ki jih izvajajo v tej knjižnici. Njihove redne dejavnosti so: Brbranje, Pravljične sredice, Igralne urice, Čarobni prsti, Družabne igre ter Pravljična obiska.

Brbranje je program, namenjen najmlajšim, od 2. do 4. leta starosti, pri katerem pravljica pripoveduje pravljico s pomočjo lutk, otroci pa jo lahko ustvarjalno dopolnjujejo. Kasneje sledi še poustvarjalna dejavnost, to je lahko ustvarjalna delavnica, igra vlog, simbolna igra ali pa ogledovanje slikovnega gradiva.

Pravljične sredice so namenjene otrokom od 4. do 9. leta starosti in obsegajo pripovedovanje, obogateno s petjem, dramatizacijo ali animacijo lutk, po tem pa sledi še ustvarjalna delavnica. Pravljične ure organizirajo tudi v krajevnih knjižnicah v Stražišču, Šenčurju, Cerkljah in na Jezerskem in pravijo, da so tam še posebej dobro obiskane in predstavljajo dogodek za celotno družino.

Igralne urice potekajo v dopoldanskem času in so namenjene najmlajšim otrokom. Otroci se takrat lahko igrajo z didaktičnimi igračami in igralnimi knjigami.

Ustvarjalne delavnice, ki se jih lahko udeležijo otroci od 4. pa vse do 15. leta starosti, so poimenovali Čarobni prsti. Pri teh delavnicah poskrbijo, da je raven zahtevnosti za vse primerna, najmlajši izdelek le dokončajo, starejši pa različne uporabne in dekorativne predmete izdelajo v celoti samostojno. Z izdelki, ki na teh delavnicah nastanejo, tudi dekorativno opremijo prostore knjižnice.

Pri družabnih igrah se lahko otroci od 4. do 15. leta starosti igrajo različne individualne in skupinske ter klasične in moderne igre. Pod vodstvom mentorjev društva GO Kranj pa poteka tudi igranje miselne igre Go.

Bibliotekar Jure Bohinec nam je za tem predstavil organizirane obiske knjižnice, ki jih organizirajo tako za predšolske kot tudi starejše obiskovalce. Dejavnosti so tudi v projektu Rastem s knjigo, kjer jih letno obišče približno 30 oddelkov 7. razredov in nekaj manj srednješolcev.

Posebna novost, na katero so v Mestni knjižnici Kranj upravičeno ponosni, pa je nov portal za otroke z naslovom Modri pes (www.modripes.si). Predstavili sta nam ga bibliotekarki Tadeja Murn in Andra Bernik, obsega pa najrazličnejše koristne in zabavne vsebine za otroke.

Direktorju g. Lebanu in vsem njegovim sodelavcem naj se še enkrat pristrčno zahvalimo za prijazen sprejem v knjižnici, vodenje po njej in predstavitev vseh bibliopedagoških dejavnosti. Mladinski in šolski knjižničarji iz vse Slovenije

smo imeli kaj videti, pridobili smo veliko še kako koristnih informacij, tudi idej za naše strokovno delo v domačih okoljih.

Po ogledu knjižnice smo v sodelovanju z Zavodom za turizem Kranj pripravili še ogled starega mestnega jedra Kranja. Ogledali smo si Prešernovo hišo, v kateri je pesnik živel in umrl, Prešernovo gledališče Kranj, Prešernov kip, Mestno hišo, cerkev sv. Kancijana in tovarišev, grad Khislstein, Layerjevo hišo ter Pungert s stolpoma in cerkvijo.

Dan smo skupaj zaključili v Gostilni Kot, kjer smo ob okusnem prigrizku domačih dobrot izmenjevali svoje vtise, ki smo si jih nabrali tekom pestrega dneva.

Manca Ratković,
Kristina Picco in
Darja Lavrenčič Vrabec
MKL, Pionirska – center za mladinsko
književnost in knjižničarstvo

POROČILA

Na sprejemu pri predsedniku države dr. Danilu Türku in pogovor o strateškem projektu Jezik-Lingua

V torek 3. julija 2012 sem imel edinstveno priložnost in čast, da sem se o svojem delu, o delu v knjižnici in naših projektih, lahko pogovarjal s samim predsednikom države dr. Danilom Türkom. S predsednikom republike sem se srečal skupaj s predstavniki krovnih organizacij slovenske narodne skupnosti v Italiji in italijanske narodne skupnosti v Sloveniji. Namen srečanja pa je bil pogovor o strateškem projektu »Jezik-Lingua: Večjezičnost kot bogastvo in vrednota čezmejnega slovensko-italijanskega območja«, projekt v katerem aktivno sodeluje tudi Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper. Projekt, ki se financira iz evropskih sredstev, je namenjen promociji in širitvi rabe italijanščine oziroma slovenščine ter boljšemu poznavanju kulture in tradicije s pomočjo dragocenih danosti ozemlja, na katerem poleg večinskega prebivalstva živi tudi dve manjšini. Konkretno smo v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja Koper v sklopu projekta Jezik-Lingua posebej uredili naše najdragocenejše knjižne zbirke ter jih digitalizirali. V naslednji fazi projekta pa je predvidena še izdelava portala za digitalen dostop do gradiva in njegova katalogizacija ter promocija. Gre namreč za gra-

divo, ki je zaradi svoje specifičnosti in strukture, poleg tega, da gre za izjemno kulturno dediščino domoznanskega značaja, velikega pomena tudi za italijansko narodno skupnost v Sloveniji saj priča o pomenu njene prisotnosti na tem območju.

Predsednik republike je v izjavi za medije po zaključku pogovora izpostavil, da je projekt

11

Slika 1: Direktor Osrednja knjižnice Srečka Vilharja Koper Ivan Marković se rokuje s predsednikom republike dr. Danilom Türkom

Jezik-Lingua začel dajati zelo dobre praktične rezultate, ki so različni glede na potrebe vsakega okolja. Kot je pojasnil, so ti rezultati v Videmski pokrajini vezani na izobraževanje, na slovenski Obali pa bolj na promocijo kulture in književnosti. Po besedah predsednika projekt Jezik-Lingua dodaja novo kulturno dimenzijo sodelovanju med Slovenijo in Italijo in je pomemben tudi kot zgled, kako je mogoče urejati odnose med etničnimi skupinami v Evropi na nove načine in tako skrbeti tudi za razvoj jezikovnega pluralizma. Vse to Evropa potrebuje, je dodal predsednik.

Več o srečanju s predsednikom republike na spletni strani Urada predsednika dr. Danila Türka

<http://www.up-rs.si/up-rs/uprs.nsf/dokumentiweb/88631BB8E1A21509C1257A30003E6902?OpenDocument>

Ivan Marković
Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper

POROČILA

»Kako kupiti kupca knjig« - 6. knjigotrška akademija in »Od vsebine do bralca« - 10. jubilejni kongres Knjiga na Slovenskem

14.–15. 6. 2012, Portorož

Kot že nekaj let, je potekal tudi letos program po ustaljenem redu: prvi dan se je začel dopoldne s knjigotrško akademijo, popoldne pa je bil skupni program za knjigotržce in založnike. Večerna podelitev nagrad Naj založnik in Naj knjigotržec je bila skupaj s slavnostno večerjo vrhunec skupnega dogajanja, ki mu je drugi dan sledil kongres založnikov.

Knjigotrško akademijo je s pozdravnim govorom odprla **Ingrid Celestina**, predsednica Društva slovenskih knjigotržcev. Osrednja tema knjigotrške akademije je bila spoznavanje kupcev in njihovih (spremenjenih) kupnih navad.

V prvem predavanju »Kako vzpostaviti in gojiti odličen odnos s kupci v knjigarni« se je **Polona Zupančič** najbolj posvetila različnim vrednostnim sistemom, ki jih ima vsak posameznik (kupec ali knjigarnar) in ravnanju, ki ustreza posameznikovemu osebnostnemu filtru. Pri tem ne gre za to, kateri filter bi bil boljši in kateri slabši:

gre za zavedanje in premoščanje razlik med posamezniki, ne glede na to, v kateri vlogi se nahajajo.

Marjan Kukovec je v svoji predstavitvi »Slovenski kupci knjig v času recesije in recepti za preživetje male neodvisne knjigarne« kot lastnik in ustanovitelj knjigarne Kulturnica iz Velenja predstavil 20-letno zgodovino delovanja knjigarne, njene dejavnosti in njeno vpletenost v kulturno življenje Velenja. Recept je bil en sam – seznam e-poštnih naslovov vseh strank in osebni pristop k vsaki od njih.

Popoldanski skupni del se je začel s pozdravnima nagovoroma **Ingrid Celestina**, predsednice Društva slovenskih knjigotržcev in **Maruše Kmet**, predsednice Društva slovenskih založnikov.

John McNamee, predsednik Evropskega združenja knjigotržcev, opozarja pred velikimi igranci, ki predvsem s pojavom e-knjig prevzemajo posel lokal-

nim knjigarnam pa tudi založnikom. Poudaril je povezavo med založniki in knjigotržci in verjame, da so lokalne knjigarne odlični posredniki informacij in da pripomorejo k lokalnem razvoju.

Mag. **Janez Damjan**, med drugim tudi predavatelj marketinga na Ekonomski fakulteti, je svoj prispevek »Inovativnost trženja v založništvu in knjigotrštvu« predstavil kot knjigo s sedmimi poglavji: Raziskovanje trga, Vloga znamke, Naslovnica kot etiketa, Totalna komunikacija, Nove tržne poti, Živo prodajno mesto, Povezovanje. Zbranim je predlagal, naj knjige tržijo s prijemi trženja iz drugih panog.

Od 1. 6. 2012 je ustanovljena nova zbornica – Zbornica knjižnih založnikov in knjigotržcev pri Gospodarski zbornici Slovenije. Njen direktor, **Zdenko Kafol**, je v svojem prispevku »Strategije vodenja Zbornice knjižnih založnikov in knjigotržcev« predstavil svoj program in razmišljanja glede dela in vloge nove zbornice. Med izpostavlje-

nimi nalogami so: stimulatивно davčno okolje, založniški standardi, dogovor o enotni ceni knjige, slovenski knjižni bon, nov sistem odkupa učbenikov, knjižni sejmi doma in v tujini, nacionalno leto knjige, otroški festival knjige ...

Sheila Lambie, profesorica s področja trženja na univerzi Oxford Brookes, je v svojem referatu »Razvoj (evolucija) knjižne prodaje« predstavila, kako so angleški založniki in knjigotržci vedno bolj usmerjeni na potrošnika ter svoj koncept prehoda iz štirih P-jev (*product/izdelek, price/cena, place/prostor, promotion/promocija*) in SWOT analiz na štiri C-je (*content in context/vsebina in kontekst, consumer value/vrednost za potrošnika, choice and convenience/izbira in všečnost, conversation and communication/dialog in komunikacija*) in AIDA način (*attract attention/pridobiti pozornost, gain interest/vzbuditi interes, create desire/ustvariti željo, call of action/pozvati k akciji*). Dodala je tudi, da ob vstopu velikih mednarodnih igralcev manjše založbe in knjigarne odkrivajo najbolj inovativne ideje, kako preživeti.

Skupni del je zaključila okrogla miza z naslovom »Pred krizo smo vsi enaki, stopimo skupaj«, ki jo je vodil dr. **Samo Rugelj**, sodelovali pa so mag. **Janez Damjan**, **Marjan Kukovec**, mag. **Polona Stepinšek** in **Maruša Kmet**. Kljub morebitnim drugačnim pričakovanjem okrogla miza ni ponudila konkretnih rešitev, saj čarobne palice za rešitev iz recesije nima nihče.

Zvečer so na slavnostni večerji podelili nagrado za Naj založni-

ka (**Andrej Ilc**, urednik, Mladinska knjiga založba) in Naj knjigotrško (**Saša Vodovnik**, knjigarna Zdaj), čemur je sledilo druženje ob 160 letnici Mohorjeve družbe Celovec.

Drugi dan se je kongres založnikov začel s poročili delovanja različnih ustanov. **Bojan Švigelj** je na kratko predstavil novega direktorja Zbornice **Zdenka Kafola**, ki je ponovno predstavil smernice vodenja novoustanovljene zbornice. **Rudi Zaman** je predstavil lanskeletno delovanje Slovenske avtorske in založniške organizacije (SAZOR), ki si prizadeva urediti področje kopiranja avtorskih del. Sledila je predstavitev **Damijane Kisovec** (NUK) z naslovom: »Slovenska založniška produkcija, kot jo vidimo v NUK-u«, **Slavko Pregl** pa je predstavil omejeno delovanje Javne agencije RS za knjigo zaradi krčenja finančnih sredstev.

Sledil je intervju dr. **Sama Ruglja** s pisateljico in publicistko **Vesno Milek** o njenih izkušnjah pri izdajanju knjig ter o njenem doživljanju reakcij ob izidu knjig. V pogovoru sta poskusila odgovoriti tudi na vprašanje, kako promocija avtorja vpliva na prodajo.

Carol Blake, britanska literarna agentka, je predavala o delu literarnega agenta in o položaju avtorjev, agentov in založb na globalnem trgu. Predstavila je delo svoje agencije: kako iščejo in izbirajo nove avtorje (pogodbe o sodelovanju sklenejo z največ šestimi novimi avtorji na leto) in kako poteka prodaja posameznih pravic po svetu. Slišali smo, katere pomembnejše avtorje trenutno zastopa, poudarila pa je tudi,

da je delo z avtorjem večplastno in dolgoročno: ne gre samo za izdajo in prodajo enega samega dela, delo agenta pa je dejansko tudi usmerjanje in načrtovanje pisateljeve kariere.

Gregor Rebolj je v svojem predavanju »Slovenija in razvoj e-vsebin v primerjavi s svetovnimi trendi« prikazal delovanje podjetja Klik d.o.o., ki razvija spletne in mobilne aplikacije. Razvili so lastno platformo za objavljane revij, časopisov, katalogov in knjig – Trafika, kjer se da kupiti publikacije skoraj vseh časopisnih in revijalnih slovenskih založnikov.

Dr. **Miha Kovač** se je v svojem predavanju »Kdo ali kaj je v teh dneh knjiga« spraševal, kaj je knjiga. Poleg gospodarske in družbene krize se založništvo v Sloveniji sooča tudi s pojavom digitalnega založništva. Ugotavlja, da je knjiga predvsem tehnologija, predstavil je prednosti in slabosti e-knjige ter nakazal nekaj možnih smeri razvoja v Sloveniji. Opozoril je tudi na vpliv sprememb v načinu branja in dostopanja do informacij na naš način mišljenja.

Za konec sta predstavnik Študentske založbe **Renata Zamida** in **Marko Hercog** v predavanju »Beletrina na trgu elektronske knjige: izkušnje, investicije, dileme, napovedi« predstavila, kako so postavljali prvo e-knjigo na Amazon: prednosti, slabosti, težave in njihove izkušnje, podala pa je tudi primer dobre prakse. V Sloveniji povpraševanje bralcev po e-knjigi daleč presega ponudbo. Pri izdaji e-knjig je pomembno področje urejanje avtorskih pravic in v Študentski založbi so avtorske pravice za e-izdaje uredili tudi za nazaj, pri preve-

denih knjigah pa to žal ni mogoče. Pripravljajo tudi možnost izposoje njihovih e-knjig v knjižnicah.

Nekaj predstavitev je že na voljo na naslovu: <http://www.drustvo-zaloznikov.si/s7.html>.

Zelo pozitivna je ustanovitev samostojne zbornice za knjižne založnike in knjigotržce, ki se bo lahko uspešneje ukvarjala z

vsemi problemi, s katerimi se danes soočata založništvo in knjigotrštvo v Sloveniji.

Žal se je recesija poznala tako pri številu udeležencev kot pri številu različnih založb. Vendarle pa sta knjigotrška akademija in kongres založnikov ponudila veliko novih izkušenj in novega znanja za vse, ki sodelujejo v verigi od nastanka dela in izdaje do bralca (v knjižnici ali v knjigarni). Zato lahko upamo,

da bosta organizirana tudi 11. kongres založnikov in 7. knjigotrška akademija.

Zahvaljujemo se Narodni in univerzitetni knjižnici in Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije, ki sta nama omogočili udeležbo.

Damijana Kisovec
Narodna in univerzitetna knjižnica
in
Irena Sešek
Zveza bibliotekarskih društev
Slovenije

POROČILA

Strokovni posvet na temo Elektronska knjiga izkušnje s Švedske, Anglije, Nemčije – in kje je Slovenija?

Strokovni posvet o e-knjigi je potekal 20. junija 2012 v okviru Regionalnega knjižnega sejma Maribor v Univerzitetni knjižnici Maribor. Aktualnost teme in priznani predavatelji iz tujine in Slovenije so verjetno pripomogli k temu, da se je Glazarjeva dvorana napolnila do zadnjega prostega sedeža.

Johan Greiff je z uvodnim predavanjem »Digitalna knjiga v Skandinaviji – obstoječe tržišče in neznana prihodnost« predstavil, kako urediti trg e-knjig na majhnem trgu. Predstavljena je bila platforma vodilnega skandinavskega distributerja Elib AB, ki ponuja elektronske vsebine. Njihov katalog e-knjig trenutno zajema 5.200 knjig, vsako leto pa naraste za približno 1.500 naslovov, od tega je 90 odstotkov novih publikacij (na Švedskem 90 odstotkov novih knjižnih del izide tudi v digitalni obliki). Omenjena platforma omogoča tako nakup kot izposajo e-knjig. Knjižnice imajo brezplačen dostop do kataloga, vendar pa morajo za vsako izposojeno enoto plačati 2 evra (Greiffu se znesek zdi nizek, saj je »izposoja fizičnih knjig vredna od 4 do 8 evrov«). Izposojenih je bilo že več kot 65.000 e-knjig. Tudi za zaščito so dobro poskrbeli. Vse e-knjige so zaščitene z vodnim žigom (digital watermarking), kar se je izkazalo za izjemno učinkovito pri boju z zlorabami. Greiff verjame v prihodnost e-knjig, saj je na Švedskem uporaba elektronskih orodij postala že nekaj vsakdanjega in samoumevnega. Je pa ključno, da se ponudi kar največ e-knjig in digitalnih vsebin, saj le tako lahko tekmujejo z največjimi igralci (Amazon, Google). Predavanje je zaključil z ugo-

točitvijo, da se s pojavom digitalnih vsebin spreminja vloga založnika. V digitalni dobi se vloga klasičnega založnika vse bolj briše in postavlja se vprašanje, ali avtorji za objavo svojih del sploh še potrebujejo založnika in ali ne bodo avtorji svoje knjige raje prodajali neposredno bralcem. In kot zaključil Greiff: »Izziv za slovenske založnike je, ali boste sami stopili na trg e-knjig ali pa boste trg prepustili velikim igralcem, kot je Google?«

Drugo predavanje z naslovom »E-knjiga v Sloveniji« (**Marko Hercog**, tehnični direktor Študentske založbe) je prineslo pregled vseh obstoječih standardov ter pregled večjih distributerjev za e-knjige. Predavatelj ugotavlja, da je stanje v Sloveniji še v povojih, vendar večina slovenskih založnikov počasi začenja s ponudbo e-knjig pri večjih tujih distributerjih (Amazon, Kobo, iBoks). Prve izkušnje so nekoliko grenke, saj tuji distributerji v svoji ponudbi ne podpirajo e-knjig v slovenščini, poleg tega pa so provizije izjemno visoke. Prav zato se je Študentska založba skupaj s tujim partnerjem odločila vzpostaviti svojo platformo, ki bo omogočala prodajo e-knjig. Pri Študentski založbi so glede tega projekta še zelo skrivnostni, obljubljajo pa, da bo več znanega jeseni.

Rudiger Wischenbart (svetovalec za področja kreativnih in kulturnih industrij) je v predavanju »Globalni trg e-knjige: trenutno stanje in napovedi za prihodnost« predstavil pregled globalnih trgov e-knjig (Velika Britanija, Nemčija, Francija). Ugotavlja, da prodaja e-knjig na evropskem

trgu vseskozi narašča. Tudi on opozarja na spreminjeno vlogo založnikov, saj distributerji počasi prevzemajo njihovo vlogo in tega niti ne skrivajo. Zanimiva je ugotovitev, da so najzvestejši bralci tiskanih knjig tudi najhitreje posegli po e-knjigah. Najbolj strastni bralci pa so tudi tisti, ki se vedejo najbolj legalno. Zato je zelo pomembno, da ponudnik e-knjig ponudi ustrezen paket (razmerje cena/kakovost/trženje), saj bodo v nasprotnem primeru bralci posegali po drugih, nelegalnih kanalih (francoska raziskava je pokazala, da je 20 odstotkov bralcev e-knjig že naredilo nelegalno kopijo). Opozarja tudi na to, da so na evropskem tiskanem knjižnem trgu delovali »požarni zidovi«, kot je na primer regulacija cen in zakonske omejitve, pri elektronskem knjižnem trgu pa prihaja do vse večje globalizacije (raziskave globalnega knjižnega trga so zaznale čedalje večji prodor ameriških knjig v angleškem jeziku na Kitajsko, Brazilijo in J. Korejo) in zidovi se počasi podirajo.

Miha Kovač (redni profesor na Oddelku za bibliotekarstvo na FF, vodja Oddelka za raziskave in razvoj pri založbi Mladinska knjiga) se je v svojem predavanju spraševal »Kdo ali kaj je knjiga«, kar je po njegovem ključno vprašanje za razumevanje e-knjige. Kovač navaja tri ključne zgodovinske pojavnosti oblike knjige v zahodni civilizaciji, in sicer so to zvitek, kodeks in digitalna knjiga. Temeljni predpogoj za razvoj e-založništva je dovolj velika ponudba, urejene avtorske pravice, nakup na en klik, absolutna varnost kupca ter možnost branja na več napravah. Kovačeva napoved, da bodo v e-okolje prvi migrirali tisti knjižni žanri, kjer je obstojnost besedila drugotnega pomena (»ljubiči« in ostali efemerni žanri), se je izkazala za resnično. Največji segment ameriškega e-trga predstavljajo prav »e-ljubiči« (78 odstotkov bralk je že preklopilo na e-branje), saj e-knjiga zagotavlja večjo intimo (ne vidi se naslova in platnic knjig). Po drugi strani pa branje še nikoli ni bilo tako kontrolirano, saj imajo vsi večji ponudniki e-knjig (večinoma skriti) vpogled v bralne navade svojih bralcev. In katera so tista ključna vprašanja, ki si jih moramo v prihodnosti zastaviti? V knjižničarstvu bo potrebno redefinirati vlogo splošnih knjižnic in najti učinkovit način za integracijo e-vsebin, v knjigotrštvu pa bo potrebno odgovoriti na vprašanje, ali je prodaja e-knjig možno integrirati v klasične knjigarne in pri tem zagotoviti maksimalno stopnjo varnosti za kupce ter kako z eno distribucijsko platformo omogočiti dostop do večjezikovnih vsebin. Kljub trudu Mladinski knji-

gi še ni uspelo vzpostaviti lastne platforme z e-knjigami, saj je vzpostavitev kakovostne in predvsem varne distribucijske mreže izjemno draga. Prav zato Kovač napoveduje, da bo najverjetneje slovenski trg e-knjig obvladoval eden od velikih svetovnih igralcev v sodelovanju z enim od slovenskih partnerjev. Tudi zato je razvojna strategija za prehod na e-okolje za slovensko založništvo ključnega pomena in Kovač upa, da bo v prihodnosti dovolj volje tako med glavnimi igralci na slovenskem knjigotrškem področju kot tudi s strani države oziroma pristojnega ministrstva.

Michael Bhaskar, direktor za digitalno založništvo pri eni največjih britanskih neodvisnih založb, Profile Books, je s svojim predavanjem »Kako preživeti: kaj založnikom glede preživetja v digitalni dobi sporoča digitalna izkušnja Združenega kraljestva«, nagovoril predvsem založnike. Uvodoma je poudaril, da ni potrebe, da se kdorkoli počuti ogroženega zaradi e-knjig. Še več, prav e-knjige so tiste, ki bodo pomagale ohraniti tiskane knjige. Navsezadnje je tako vsebina kot tudi bralna izkušnja bolj ali manj enaka tako pri tiskani kot e-knjigi. Naša grožnja torej ni e-knjiga, lahko pa je to digitalno omrežje oziroma svetovni splet. Le-ta omogoča zlorabo intelektualnih pravic in omogoča celo vrsto nelegalnih kanalov. Tu se skriva »zver«, ki jo je potrebno pravočasno ukrotiti. Sprašuje se, ali je sistem copyrighta res primeren za digitalno okolje in ali ni morda prišel čas, da začnemo razmišljati o kakšni drugačni zaščiti avtorskih pravic. Tudi on je spregovoril o spremenjeni založniški verigi (uspešni avtorji kot npr. Rowling in njen Harry Potter za prehod v e-okolje niti ne potrebuje založnika) in spremenjeni poti knjige (avtor najprej objavi e-knjigo, ki postane uspešnica, in šele nato poskrbi za tiskano izdajo). Čeprav ima tudi v Veliki Britaniji Amazon s svojim bralnikom Kindle največji tržni delež, pa Bhaskar meni, da založniki ne smejo obupati. Prihodnost založništva vidi v inovaciji in kreaciji novih ustvarjalnih idej.

Strokovni posvet je zaključil **Mitja Ličen** (direktor založbe Goga), ki je s predavanjem »Nove tehnologije – nove priložnosti« predstavil nekaj tehnoloških novosti, ki bi lahko bile zanimive za strokovno javnost. Prva je obogatena resničnost (ang. augmented reality), ki še močnejše nadgradi fizični, realni svet. Obogatena resničnost ustvarja virtualno dimenzijo s pomočjo tiskanih izvornih simbolov t. i. »fiducial tags«.

Učinek obogatene resničnosti pri tiskanem mediju je podoben tistemu, ki ga omogočajo že dolgo poznane pop-up knjige. Pričakovati gre, da bo po tovrstni tehnologiji posegalo čedalje več založnikov, sploh pri knjigah za otroke. Druga tehnološka novost je NFC (Near Field Communication). Je brezstična povezava in omogoča brezkontaktno komunikacijo. Ta sistem ima velike potenciale pri plačevanju vsebin in Ličen prihodnost te tehnologije vidi v knjižnicah in knjigar nah. Tehnologija NFC še ni zelo razširjena, vendar evropski mobilni operaterji že napovedujejo, da bodo v svoje telefone vgradili NFC SIM kartice. Kot tretja tehnologija je bila predstavljena koda QR. Ta sistem so lani uvedli tudi v Založbi Goga in svoje publikacije opremili s kodo QR, ki je podobna črtni kodi, vendar jo razumejo le mobilne naprave. V to kodo lahko integrirate vsebine, ki jih želite posredovati svojim bralcem. Kodo so v založbi uporabili kot vstop v informacijski portal, namenjen predstavitvi avtorjev. Ko bralec optično preslika kodo s svojim mobilnim telefonom, lahko dostopa do vsebin, kot je predstavitev avtorja knjige, video intervju z avtor-

jem, koledar dogodkov in tako dalje. V Založbi Goga so naredili tudi aplikacijo za mobilne telefone, ki omogoča dostop do njihovih knjig. Bralec lahko dostopa do 10 odstotkov vsebine knjige in če mu je všeč, lahko, zaenkrat le tiskano, izdajo tudi naroči. Ličen zaključki z mislijo, da globalni trg ni bil še nikoli tako dosegljiv slovenskim založnikom, kakor je danes in z dobro idejo je možno vse.

Za zaključek lahko ugotovimo, da kljub temu, da elektronske publikacije na slovenskem knjižnem trgu postajajo hitro rastoča realnost (število zahtevkov za CIP za e-knjige se je v letu 2011 povečalo za 48 odstotkov glede na leto 2010), je odprtih še kar nekaj vprašanj. Tako založniki kot knjižničarji delujejo posamezno. Čas je za povezovanje in združevanje – to je naša naložba za prihodnost.

Mojca Trtnik
Narodna in univerzitetna knjižnica
mojca.trtnik@nuk.uni-lj.si

POROČILA

Knjižnice po knjižnicah: integracija, inovacije in informacije za vse

Libraries beyond libraries: integration, innovation and information for all, World Library and Information Congress, 77th IFLA General Conference and Assembly, San Juan, Portoriko, 13.–18. 8. 2011

16

Kaj bo značilno za knjižnice po preoblikovanju iz tradicionalnih, zasnovanih okoli tiskane zbirke, v hibridne enote z večjim deležem elektronskih virov in storitev? Mednarodna federacija knjižničarskih združenj in ustanov (International Federation of Library Associations and Institutions, Ifla) v naslovu letne konference 2011 nakazuje, da bodo pomembni vidiki integracija, inovacije in informacije za vse. Kot je v vabilu zapisala dr. Luisa Vigo-Cepeda, predsednica nacionalnega odbora konference, si knjižničarji in informacijski strokovnjaki želimo pravičnega dostopa do informacij na vseh medijev komuniciranja, da bi tako prispevali k izo-

braževanju, raziskovanju in trajnostnemu razvoju. V okviru konference je bilo v več kot 80 sklopih predstavljenih več kot 280 predavanj in 165 posterjev. V prispevku poročamo o temah, zanimivih za visokošolske in druge raziskovalne knjižnice.

Vizija 2020: inovativne politike, storitve in orodja

James J. O'Donnell, Georgetown University, Washington, ZDA. *UbiLib: vseprisotna knjižnica*.

Lokacija knjižnic bo vedno manj pomembna, knjižnice bodo imele v lasti posebna gradiva in omogočale dostop do večine relevantnih virov, pomembna

bo usposobljenost knjižničarjev za razlikovanje ter presojo. Potrebno bo vzpostavljati storitve za čim večjo kreativno svobodo uporabnikov, obseg tradicionalnih storitev bo vedno manjši. Pomembno poslanstvo knjižnic bo podpora bralni pismenosti. Prostori knjižnic morajo biti odprti, dajati občutek dobrodošlosti in omogočati sodelovanje. Knjižnica ne bo pomembna (le) zaradi vsebine, ki jo nudi.

Penny Carnaby, Lincoln University, Christchurch, Nova Zelandija. *Povezovanje mrež znanja: ustvarjanje nove podobne visokošolskih knjižnic do leta 2020*. Predavateljica se zaradi posledic potresa v Christchurchu

chu ni udeležila konference. Digitalna revolucija ponuja nove možnosti (knjižnica lahko postane živahno intelektualno središče študija, poučevanja in raziskovanja na univerzi) ter nova tveganja za visokošolske knjižnice (naloge slednjih nadomestijo druge organizacijske enote), za uspeh bodo ključne odločitve voditeljev. Potreben je celosten pogled na spremembe, ki jih digitalna revolucija povzroča na področjih delovanja univerz in se bodo odrazile v spremembah notranje organiziranosti ter večje povezanosti enot. Strategija *Connecting the knowledge networks: reimagining learning, teaching and research at Lincoln University to 2020* temelji na dejstvu, da bodo razdiralni vplivi digitalne paradigme na znanost, učenje in poučevanje najmočnejše gibalno sprememb ter izziv za obstoječe akademske norme. Ključne naloge knjižnice bodo upravljanje in trajno hranjenje javno financiranih podatkov raziskav ter podpora raznovrstnim pismenostim (podatkovni, informacijski, vizualni, raziskovalni, pismenosti v uporabi sodobnih tehnologij).

Derek Law, University of Strathclyde, Glasgow, Velika Britanija. »Kar zadeva prihodnost, vaša naloga ni, da jo pre-

dvidite, temveč omogočite» (Antoine de Saint Exupéry) Za vedno več ljudi sta branje in pisanje izbirna življenjskega stila in ne pogoja za inteligentnega posameznika, ki v sodobnem času obvlada različne netradicionalne pismenosti. Kdo bo upravljal, katalogiziral in arhiviral tovrstne aktivnosti po pionirskem obdobju uvajanja? Knjižnice so tradicionalno svoje storitve oblikovale v fizičnem ali elektronskem okolju knjižnice, potreben je premik v izgradnjo storitev okoli uporabnikovega delovnega procesa. Potencialni uporabniki visokošolskih knjižnic večinoma ne potrebujejo več posrednikov pri iskanju informacij, vendar v upravljanju informacij niso tako kompetentni, kot menijo sami. Knjižnice v okolje spleta 2.0 prenašajo tradicionalno knjižničarstvo, pri vzpostavljanju novih storitev je potreben konceptualni razmislek glede primernosti in smiselnosti uporabe novih orodij ter vzpostavljanje inovativnih storitev. Pri zagotavljanju čim večjega razpona različnih vsebin morajo knjižnice čim bolj intenzivno sodelovati z drugimi knjižnicami. Priložnosti za visokošolske knjižnice so upravljanje izvorno digitalnih vsebin in intelektualne produkcije univerze ter sodelovanje pri izgradnji in dopolnjevanju zbirk na ravni

svetovnega spleta (Europeana, projekt Nines, projekt Bambo-o). Spremenjeni profil potencialnih uporabnikov, potrebne storitve in vsebine zahtevajo ustrezna znanja zaposlenih v knjižnicah. Napovedane spremembe bodo do leta 2020 morali izvesti obstoječi sodelavci knjižnic, ki so večinoma že sredi karijerne poti. Knjižničarji se morajo bolj poistovetiti s cilji ustanove. Večina knjižnic se brezupno oklepa zastarelih predstav o potrebah uporabnikov, ki jih poskušajo čim bolj učinkovito zadoščevati.

Keith Webster, University of Queensland, Brisbane, Avstralija. *Knjižnični prostori in referenčne storitve.*

David Lewis je za visokošolske knjižnice v obdobju od leta 2005 do leta 2025 napovedal še vedno pogosto uporabo s strani študentov, vendar ne zaradi tiskanih zbirk, delo knjižničarjev bo preusmerjeno v intenzivnejšo podporo poučevanju in raziskovanju, pogosto zunaj knjižnične stavbe. Zbirke knjižnic bodo zato morale še v večji meri preiti v elektronsko okolje, vedno manj uporabljane tiskane zbirke bo potrebno preseliti v dislocirana skladišča in v izpraznjenih prostorih opremiti študijska mesta za posamično ter skupinsko delo. University of Queensland Library že opaža tovrstne spremembe, zanimalo jo je tudi, kakšni so končni učinki knjižnične dejavnosti na uspešnost univerze. V analizah so leta 2008 in 2009 ugotovili, da študenti zelo pogosto obiskujejo knjižnico zaradi samostojnega ali skupinskega dela ter druženja. Zelo redko se posvetujejo s sodelavci knjižnice, pogosteje uporabljajo računalnike kot tiskane zbirke. Študen-

Sliki 1 in 2: Kongresni center Puerto Rico Convention Centre in otvoritev konference

ti cenijo knjižnico kot prostor. Študija raziskovalcev je pokazala, da najpogosteje uporabljajo članke, 95 odstotkov teh v elektronski obliki in preko oddaljenega dostopa. Raziskovalci menijo, da so informacijski viri nepogrešljivi za raziskovalno delo.

Ngian Lek Choh in Chan Ping Wah, National Library, Singapur. *Knjižnice prihodnosti: kaj želijo naši uporabniki: usmeritve singapurske nacionalne knjižnice.*

Vloga knjižnic se do leta 2020 verjetno ne bo spremenila. Knjižnice in knjižničarji bodo še vedno povezovali ljudi z ljudmi, ljudi z viri in vire z drugimi viri. Vzpostavljene bodo nove poti in načini dostopa do informacij. Anketa uporabnikov, ki jo je singapurska nacionalna knjižnica izvedla novembra 2010, je pokazala, da uporabniki fizično knjižnico smatrajo kot neprikladno za uporabo. Tudi če knjižnica nudi dobre podatkovne zbirke, jih ni enostavno uporabljati. Najpogostejša začetna točka iskanja informacij uporabnikov knjižnic so Google in drugi iskalniki. Želje uporabnikov so:

- enostaven dostop: uporabniki želijo čim več spletno, s katerikoli lokacije dostopnih vsebin za uporabo na katerikoli napravi; idealno bi bilo, da bi bile avtorske pravice razčiščene v trenutku oddaje, shra-

nitve ali donacije oz. licenčne plačane za prosto uporabo uporabnikov,

- enostavno iskanje v podatkovnih zbirkah z označeno kakovostjo: današnji uporabniki želijo z enim iskanjem imeti dostop do celotnih vsebin, ne le do naslova, izboljšati je potrebno vsebinsko obdelavo (metaoznačevanje), tudi s pomočjo uporabnikov, združevalno iskanje ni učinkovito,
- bogata vsebina: dostop do čim bolj raznolike vsebine v vseh formatih in jezikih, ki mora biti na voljo kadarkoli, spletni ter odprti viri omogočajo razširitev zbirke, z manjšimi proračuni knjižnic je možno v sodelovanju z drugimi knjižnicami zagotoviti večji obseg vsebin,
- cenovno dostopne storitve: uporabniki so pripravljeni plačati za storitve, vendar želijo, da jim knjižnice pomagajo izpogajati čim nižje cene in čim bolj enostaven ter prikladen način plačila,
- prevajanje v materni jezik,
- enostaven dostop do pomoči strokovnjakov ali knjižničarjev.

Singapurska nacionalna knjižnica meni, da bo fizična knjižnica vedno obdržala določeno stopnjo obiska in uporabe kot prostor za srečevanje, individualno ter skupinsko učenje. Prostore knjižnic bo potrebno preobliko-

vati, da bodo primerni za spremenjene potrebe, in umestiti na ustrezne lokacije. Poleg tega bodo vloge knjižnice nudenje storitev, podpora, izhodiščna točka, izenačevanje družbenih neenakosti pri dostopu do informacij, banka spomina države in ljudi ter vzpostavljanje omrežij povezav med uporabniki in vsebinami. V skladu s tem se bodo spremenile vloge in naloge knjižničarjev v vodiče, upravljavce ter pripravljavce pomoči uporabnikom pri iskanju informacij. Vedno pogosteje bo potrebno vzpostavljati nove storitve. Potrebna bodo raznolika znanja in veščine zaposlenih v knjižnicah, kot so reševanje problemov, mreženje, pogajanja, načrtovanje storitev in ukvarjanje z uporabniki v digitalnih prostorih. Knjižničarji bodo morali vedno pogosteje v vedno krajšem času pridobiti nova znanja. Do leta 2020 bo potrebno razviti standarde za zasledovanje uspešnosti delovanja knjižnic v elektronskem okolju.

Klaus Ceynowa, Bavarian State Library, Munich, Nemčija. *Mobilne aplikacije, nadgrajena realnost, upravljanje računalnika s pomočjo ročnih kretenj in več – inovativne informacijske storitve za internet prihodnosti: primer bavarske državne knjižnice.*

Med integriranjem knjižničnih storitev v digitalni delovni pro-

Slike 3, 4 in 5: Bulevar karibskih raziskovalnih knjižnic

ces in življenjske stile uporabnikov se knjižnice soočajo z naraščajočim številom platform, naprav, orodij ter omrežij. Omogočanju vsebine na različnih platformah mora slediti njena kontekstualizacija v okolja uporabnikov. V kratkoročnem obdobju, ki omogoča zanesljive tehnološke napovedi, je predviden izjemen porast mobilnih naprav (pametnih telefonov in tabličnih računalnikov), ki naj bi do leta 2013 prehiteli osebni računalnik kot najbolj pogost način dostopa do svetovnega spleta. Knjižnice bi kot pomemben ponudnik storitev morale svoje ključne storitve (kataloge, podatkovne zbirke, elektronske revije in knjige, digitalizirane zbirke knjig, virtualne referenčne storitve ipd.) ponuditi tudi v mobilnih različicah. Bavarska državna knjižnica je pripravila platformo za mobilni dostop do kataloga knjižnice in bavorskega vzajemnega kataloga (iskanje, upravljanje profilov uporabnikov, izposoja, rezervacije ter medknjižnična izposoja), do licenčnih elektronskih revij in digitaliziranih zbirk, do relevantnih spletnih družabnih orodij ter do celotnega spletnega mesta knjižnice, s čimer so vse digitalne storitve knjižnice dostopne na mobilnih napravah. Knjižnica je za uporabo na iPadih pripravila tudi digitalizirane enote pomembne pisne kulturne dediščine, eksperimentira tudi z nadgrajeno realnostjo.

Lisa Janicke Hinchliffe, University of Illinois at Urbana-Champaign, ZDA. *Razumeti, prikazati in sporočiti vrednost: izzivi vodenja ter upravljanja.*

Vodja knjižnice mora razumeti vrednost knjižnice in kako lahko

služi matični ustanovi, zato mora zagotoviti zbiranje ter analizo podatkov, s katerimi je mogoče prikazati ključne kazalnike uspešnosti in končne rezultate delovanja. Procese morajo podpirati in pri njih sodelovati vsi zaposleni, kultura vrednotenja mora postati del njihovega rednega dela.

Janine Schmidt, Mukurta Consulting, Brisbane, Avstralija. *Učinkovit marketing knjižnic v nikoli boljšem svetu, tudi če je že kdaj bil tak.*

Internet je v osnovi spremenil svet, v katerem prihodnost knjižnic opisujejo v razponu med dvema skrajnostima: internet omogoča redefinicijo knjižnic in nove priložnosti oziroma internet je zadal smrtni udarec knjižnicam. Knjižnice so z obotavljanjem priznale obstoj konkurence, namesto da bi se učile od nje oziroma upoštevale priporočila marketinga storitvenih dejavnosti. Sodobne informacijske in komunikacijske tehnologije knjižnicam omogočajo razvoj novih storitev ter učinkovit marketing slednjih. Tragično je, da veliko uporabnikov ne pozna knjižničnih storitev, ki so jim namenjene. Za obstoj knjižnic so ključni učinkovit marketing z odličnostjo storitev, ki izpolnjujejo pričakovanja in potrebe uporabnikov, močno voditeljstvo ter sprememba pogleda na vlogo knjižničarjev.

Kako popraviti svet?

V okviru sklopa v organizaciji Committee on Free Access to Information and Freedom of Expression (FAIFE) so bila predstavljene povezave knjižnic in njihovih dejavnosti s svetovnimi dogodki. Direktor Bibliothece Alexandrine dr. **Ismail**

Serageldin je poročal, da so študenti med protesti v Egiptu januarja 2011 zaščitili knjižnico, medtem ko je v bližini zgorelo eno od poslopij vlade. Prepričan je, da so protestniki tak odnos izkazali zato, ker knjižnica nikoli ni bila samo arhiv, temveč je delovala odprto in aktivistično kot podpora ustvarjanju znanja. Knjižnica je postala simbol za neovirano, svobodno izražanje. Med vstajo je bil ubit tudi knjižničar Amro Ghareeb. Bivša predsednica norveškega knjižničarskega združenja **Anne Hustad** je udeležence seznanila z odzivom knjižnic po eksploziji bombe in masakru v Oslu junija 2011. Oboje je bilo dejanje ekstremista proti svobodi izražanja in demokraciji. Odgovor Norvežanov ne bo maščevanje, temveč še več odprtosti. V posttravmatski pomoči so sodelovale tudi knjižnice. **Sten Bille Larsen** iz danske Kraljeve knjižnice je poročal o razstavi stripov in karikatur, tudi v povezavi s problematiko karikatur preroka Mohameda leta 2005. **Barbara Jones** iz Urada za intelektualno svobodo Ameriškega združenja knjižnic je predstavila prepoved omogočanja dostopa do strani WikiLeaks z računalnikov knjižnic, ki jo je izdala Kongresna knjižnica. To je bilo absurdno, saj je bilo možno sporne strani pregledovati že v bližnji kavarni z dostopom do interneta. Prepoved je bila po nekaj dneh umaknjena.

Nacionalne informacijske in knjižničarske politike

Decembra 2010 je Ifla odobrila delovanje skupine posebnega interesa (*special interest group*, SIG) za področje nacionalnih informacijskih in knjižničarskih

politik. V nekaterih državah so tovrstne politike uzakonjene, v drugih ne, sodijo pod različne vladne resorje. Vloga vlad ni točno opredeljena, načeloma naj bi umestile in finančno ter preko zakonodaje podpirale dejavnosti informacijskega in knjižničarskega področja. Vsaka država ima unikatno tovrstno okolje. Skupina posebnega interesa želi spodbuditi sodelovanje na področju informacijskih in knjižničarskih politik na svetovni ravni ter hkrati ohraniti posebnosti držav.

Izzivi in spreminjajoče se vloge raziskovalnih knjižnic

Kaisa Sinikara in **Tuula Ruhanen**, University of Helsinki, Helsinki University Library, Finska. *Integracija je v univerzitetni knjižnici Helsinki naredila prostor za inovacije.* Poster.

Univerzitetna knjižnica v Helsinkih je največja finska glavna univerzitetna knjižnica. V štirih knjižnicah kampusov in za izvajanje centraliziranih storitev je zaposlenih 250 delavcev. Današnja enovita organizacijska oblika je nastala v 15 letih s preoblikovanjem knjižničnega sistema univerze s 150 majhnimi

knjižnicami v sistem s petimi enotami. Zgrajene so bile nove knjižnične stavbe, storitve se vzpostavljajo za vse kampusne knjižnice hkrati in z njihovim sodelovanjem.

Kim Armstrong, Center for Library Initiatives in Committee on Institutional Cooperation, in **Jay Starratt**, Washington State University in Orbis Cascade Alliance, ZDA. *Tudi kravje pastirice dobijo blues: kako se raziskovalne knjižnice soočajo z zmanjševanjem proračunov za zbirke.*

V zadnjih desetletjih se zmanjšujejo sredstva za izgradnjo knjižničnih zbirk visokošolskih knjižnic (komercialni znanstveni založniki agresivno povečujejo cene revij, ekonomska kriza, manjši donos skladov, manjše sofinanciranje držav). Ameriške knjižnice težave premoščajo z različnimi oblikami sodelovanja in organizacijo konzorcijev, na primer konzorcija Committee on Institutional Cooperation, ter s sodelovanjem v svetovni krovni organizaciji International Coalition of Library Consortia (ICOLC). V objavljenem predavanju so navedene različne možnosti prihrankov pri zagota-

vljanju konzorcijskega dostopa do elektronskih revij in knjig, informacije o novih cenovnih modelih dostopa do elektronskih revij ter souporabi tiskanih monografij (primer Orbis Cascade Alliance).

Brigitte Kromp in **Wolfgang Mayer**, University of Vienna, Vienna University Library and Archive Services, Avstrija. *Skupno arhiviranje kot priložnost za pridobivanje dodatnih sredstev za dopolnjevanje zbirke.*

Po sprejetju novega zakona o univerzah leta 2002 se morajo avstrijske univerzitetne knjižnice za sredstva boriti z drugimi oddelki univerz, kar je skupaj z naraščajočimi cenami znanstvenih revij povzročilo notranje prestrukturiranje in iskanje možnosti za zmanjšanje stroškov s skupnim izvajanjem dejavnosti. Trenutno aktivnosti potekajo v dveh smereh: prehod na model naročanja le elektronskih revij in vzpostavitve skupnega hranjenja enega izvoda tiskanih revij, ki so dostopne v elektronski obliki, za celotno državo oziroma za visokošolske ustanove, ki sodelujejo pri pobudi. Krovno pogodbo, ki opredeljuje namen skupnega hranjenja enega tiskanega izvoda znanstvenih revij in pravice ter dolžnosti depozitnih knjižnic, naj bi podpisalo čim več rektoratov univerz. Aneксе, ki bodo opredeljevali način izvedbe hranjenja in dostopa do posameznih znanstvenih revij ali revij posameznih znanstvenih založnikov, bodo podpisali direktorji univerzitetnih knjižnic. Po podpisnem dogovoru bodo razen depozitne lahko ostale knjižnice podpisnice to gradivo odpisale in s tem pridobile dodatni prostor za izvajanje dejavnosti. Depozitna knjižnica

Slika 6: Ustanovno srečanje posebne interesne skupine na temo nacionalnih informacijskih in knjižničarskih politik

pridobi na ugledu in zagotovilo, da bo za njeno fizično lokacijo poskrbljeno tudi v prihodnosti.

Heather Todd, University of Queensland, Brisbane, Avstralija. *Partnerstvo z raziskovalci za podporo raziskovalnemu procesu: študij primera.*

Univerzitetna knjižnica queenslandske univerze je področje svojega delovanja razširila na bibliometrijo, upravljanje podatkov raziskav in elektronsko znanstveno založništvo. Vrednotenje raziskovalnega dela univerze je bilo leta 2010 izvedeno s pomočjo institucionalnega repozitorija, v katerega so dodali tudi podatke o citiranosti objav in drugih bibliometrijskih vidikih. Knjižnica je preoblikovala svojo organizacijsko shemo in vzpostavila enote Library Teaching and Learning Service, Library Research Information Service in Scholarly Publishing and Digitisation Service. Zaradi proaktivnosti in sodelovanja v zunanjih dejavnostih univerze je knjižnica prepoznana kot pomemben partner v vseh vidikih raziskovalnega procesa.

Laura Jenemann, George Mason University Libraries, Fairfax, ZDA. *Upravljanje pravic za javno predvajanje v visokošolskih knjižnicah.*

Audiovizualno gradivo knjižnic univerze George Mason se najpogosteje uporablja za potrebe poučevanja. Pri tem morajo upoštevati tako ameriško zakonodajo, ki ureja to področje, kot tudi spletne zapise založnikov o pravicah »javnega« predvajanja (tega izraza ni v ameriški zakonodaji) za posamezni vir, ki pogosto določajo več omejitev, kot so zakonsko določene izjeme za uporabo pri poučevanju in v knjižnicah

(predvsem plačilo za institucionalno uporabo). Besednjaka se razlikujeta, knjižnice univerze so vzpostavile delovni proces za katalogizacijo in upravljanje pravic za javno predvajanje audiovizualnega gradiva.

Ali lahko ekonomija nove knjige zagotovi prost dostop do informacij?

Sogovorniki okrogle mize so ugotavljali, da avtorsko pravo iz dobe tiskanih publikacij ni primerno za elektronsko okolje in ovira nadaljnji razvoj. Moralo bi se prilagoditi razvoju novih tehnologij. Besedila bi bilo potrebno osvoboditi omejujoče avtorskopravne zaščite. Izposoja elektronskih knjig prehaja v domeno založnikov, knjižnice ne bodo več potrebne kot posrednice. Evropski založniki se zelo obotavljajo pri prehodu v elektronsko okolje, uporabniki knjižnic se zato odločajo za Amazonov Kindle in druge ameriške bralnike ter založnike.

Inovativne storitve

Jens Thorhauge in Erik Thorlund Jepsen, Danish Agency for Libraries and Media, Copenhagen, Danska. *Uspeh ali propad digitalnih knjižničnih storitev – desetletje danskih izkušenj.*

Svetovni splet je zelo hitro spremenil referenčno dejavnost in informacijske storitve knjižnic ter zmanjšal njihov pomen vira za pridobivanje kompleksnih informacij. Danske splošne knjižnice so po letu 2000 uvedle in vzpostavile veliko storitev v elektronskem okolju, vendar pa niso izvedle vseobsegajoče evalvacije, strategije so razvijale hkrati z aktivnostmi. Sodelavca Danish Agency for Libraries and Media sta predstavila izkus-

tveno pridobljena znanja o načrtovanju uspešnih storitev v elektronskem okolju in njihovi evalvaciji. Ključne kriterije za prvo sofinanciranje izvajanja storitve so združili v skupine: ideja in edinstvenost, poznavanje uporabnikov in interakcija z njimi, dolgotrajnost, sodobnost in pripravljenost za spremembe, strokovnost, sodelovanje in partnerstva, marketing in blagovna znamka, poslovni modeli in nacionalno sofinanciranje. O teh skupinah kriterijev morajo od leta 2011 dalje razmisliti tudi prijavitelji projektov. Priporočilo agencije glede elektronskih storitev splošnih knjižnic je organizacija na nacionalni ravni v okviru National Digital Library: zagotovitev integriranega dostopa do analognih in elektronskih virov za vsa področja znanja ter vzpostavitev organizacije, ki bo izvajala storitve in jih vzdrževala na ustrezni ravni.

Harriet Lightman in Marianne Ryan, Northwestern University, Evanston, ZDA. *Inovacije v spreminjajočih se časih: nova pristopa k storitvam za uporabnike.*

Veliko študentov knjižnico vrednoti kot manj pomembno za njihov študij, zato morajo knjižnice razviti nove izobraževalne storitve in tehnike instrukcij. Knjižnica Northwestern University je razvila inovativna programa za predstavitev knjižnice, njenih storitev in osebja študentom univerze. Pred desetletjem so oblikovali Electronic Resources Forum za predstavitev podiplomskim študentom, ki ga vseskozi posodablajo in izvedejo enkrat letno pred začetkom predavanj. Leta 2010 so zasnovali enodnevni program Explore Your Library

za dodiplomske študente s sedmimi možnimi potmi raziskovanja knjižnice. Podiplomskim študentom predvsem predstavi jo zbirke in informacijske specialiste za posamezna področja ter dodatno še prostore knjižnice, dodiplomske študente predvsem seznanijo s prostori knjižnice, osebjem in pomočjo, ki je študentom na voljo v knjižnici.

Christine Brown, David Sulz in **Virginia Pow**, University of Alberta, Edmonton, Kanada. *Premične referenčne točke z iPadi: študija uporabe iPadov kot tehnološke podpore.*

Rutherford Humanities and Social Sciences Library na University of Alberta nudi referenčne storitve v okviru stalnih referenčnih pultov, v pisarnah, po telefonu in elektronski pošti, preko spletnega klepeta ter orodij družabnega spleta. Da bi še olajšali uporabo knjižnice, ki deluje v dveh povezanih stavbah z dislociranim skladiščem (2 mio enot v prostem pristopu, stotine računalnikov, več tisoč čitalniških mest), in njenih storitev, so pilotno izvedli premično referenčno svetovanje z uporabo iPadov. V okviru projekta so želeli analizirati logistiko in uporabnost premične referenčne dejavnosti v komplek-

22

snem knjižničnem okolju ter evalvirati primernost iPadov za tovrstne storitve. Študenti so bili s storitvijo na mestu v knjižnici, kjer so se nahajali, zelo zadovoljni in tudi z uporabo mobilne tehnologije. Sodelavci knjižnice, ki so poskusno izvajali dejavnost, so zaznali več vidikov, ki bi jih bilo potrebno skrbno načrtovati (kdo bo izvajal storitev, kdaj, obveščanje/seznanjanje uporabnikov, pripomočki in orodja, izobraževanje ter priprava sodelavcev). iPadi

so zaradi enostavne mobilnosti primerni za tovrstno dejavnost, vendar so nekatere funkcionalnosti v primerjavi s prenosnimi računalniki bolj zapletene, izdelovalci programske opreme za knjižnične storitve bodo morali pripraviti vmesnike za uporabo na iPadih ali pa jih bodo morale zgraditi knjižnice same.

Melissa Gross in **Don Latham**, Florida State University, School of Library and Information Studies, Tallahassee, ZDA. *Doseganje informacijske pismenosti: ovrednotenje teorije in izobraževanja, zasnovanega na podlagi raziskave.*

Leta 2008 je Institute of Museum and Library Studies financiral triletni projekt Attaining Information Literacy, v okviru katerega naj bi ugotovili najprimernejše načine poučevanja veščin informacijske pismenosti za študente prvih letnikov visokošolskega študija s slabim tovrstnim znanjem. Na delavnici z naslovom Information Skills: Finding the Information You Need so želeli študente ozavestiti, da se veščin informacijske pismenosti lahko naučijo, jim omogočiti, da bolje ovrednotijo svoje kompetence, in jih naučiti vsaj eno veščino, ki jo lahko takoj uporabijo. Raziskave so namreč pokazale, da ti študenti nimajo ustreznih znanj informacijske pismenosti, ki bi jih potrebovali za to stopnjo izobraževanja.

Trish Rosseel, University of British Columbia Library, Vancouver, Kanada. *Informacijska pismenost za vsakogar: spletne instrukcije za vozače in študente na daljavo.* Poster. University of British Columbia Library je skupaj z drugimi pod-

pornimi dejavnostmi univerze za vozače in študente na daljavo organizirala 24 spletnih delavnic na teme kritičnega razmišljanja, strategije izpitov, upravljanja časa, veščin nastopanja ter predstavljanja, pisanja zapisov in znanstvenih člankov ter upravljanja financ.

Jānis Kārklīšs, UNESCO, Paris, Francija. *Digitalni pismenosti naproti: kaj lahko storijo knjižnice.*

UNESCO podpira odprte formate in prosti (brezplačen) dostop do informacij. Knjižnice bi morale aktivno promovirati dostop do digitalnih knjižnic in podpreti iniciative odprtega dostopa (odprtodostopna študijska gradiva, odprte revije, storitve zajemanja metapodatkov, nacionalne odprtodostopne repozitorije in institucionalne repozitorije). Pomembni aktivnosti sta digitalizacija knjižničnih zbirk, po možnosti z odprtokodno programsko opremo (na primer Greenstone), in trajno hranjenje digitalnih virov. Študijski programi formalnega izobraževanja knjižničarjev v veliko državah še niso posodobljeni in ne vključujejo pridobivanja znanj za sodobne storitve knjižnic. Digitalna pismenost posameznikom omogoča, da s pomočjo sodobne digitalne tehnologije najdejo, organizirajo, razumejo, ovrednotijo in analizirajo informacije. Knjižnice so lahko proaktivne v izobraževanju za digitalno pismenost.

Povezovanje področij, skupnosti in sistemov

Maja Žumer in **sodelavci**, University of Ljubljana, Faculty of Arts, Department of Library and Information Studies and Book Science, Slovenija. *Pre-*

magovanje preprek med starimi praksami in novimi zahtevami: cena obotavljanja.

Katalogi bi morali uporabnikom omogočiti bolj učinkovit način dostopanja do in uporabe informacij, saj lahko omogočijo vpogled v širši kontekst informacijskih virov. Na podlagi funkcionalnih zahtev za bibliografske zapise so bila že razvita katalogizacijska pravila (na primer Resource Description and Access, RDA). Ifla je objavila Statement of International Cataloguing Principles. Pred zaključkom procesa je potrebna harmonizacija različnih pobud, frbrzacija obstoječih bibliografskih zapisov, identifikacija z označevalniki, izgradnja uporabniških vmesnikov in študije uporabnikov. Večina knjižničnih katalogov v elektronski obliki trenutno še deluje v skladu z modelom, zasnovanim za listkovne kataloge, in ne ustrezajo informacijskim potrebam uporabnikov. Knjižnice bi morale bibliografska orodja in podatke odpreti semantičnemu spletu.

Philippe Le Pape, Agence bibliographique de l'Enseignement supérieur, Montpellier, Francija. *Izražanje FZBZ v UNIMARC-u: da, lahko!*

Bibliografski format UNIMARC je od leta 2010 usklajen z dopolnitvijo Mednarodnega standardnega bibliografskega opisa (novo območje 0), marca 2011 je bilo predlaganih še dvajset dopolnitev UNIMARC-a, kar bo ob njegovih možnostih povezovanja zapisov omogočilo opis enot v skladu s funkcionalnimi zahtevami za bibliografske zapise. Upati je, da bo frbrzacija UNIMARC-a končana leta 2012.

Vetrovi sprememb: taksonomija oblakov za knjižnice (vzporedni simpozij OCLC)

Z računalništvom v oblaku lahko z uporabo internetnih tehnologij na ravni infrastrukture, platform, aplikacij in storitev odpravimo podvajanje strojne opreme ter lokalno nameščene programske opreme. Dolgoročna strategija OCLC bo temeljila na računalništvu v oblaku.

Razprava o končnem poročilu inkubatorske skupine Knjižnični povezani podatki

Knjižnični povezani podatki bodo omogočili obogatitev katalogov in bibliografskih zapisov ter jih odprli svetovnemu spletu za povezovanje za različne namene. Delovna skupina vodstvom knjižnic priporoča, da identificirajo sklope podatkov za začetno pretvorbo v povezane podatke in spodbujajo razprave na to temo. Standardizacijska telesa in organizacije bi morali okrepiti sodelovanje knjižnic, razviti knjižnične standarde, ki bodo kompatibilni s knjižničnimi povezanimi podatki, izvesti ter razširiti informacije o primerih dobre prakse in prikazati primere uporabe knjižničnih povezanih podatkov ter primere uporabniških vmesnikov. Načrtovalci podatkov in sistemov bi morali poskrbeti za enotne označevalnike knjižničnih podatkov, povezati standarde knjižničnih podatkov s prostorom povezanih podatkov ter razviti politike za upravljanje in hranjenje geslovnikov Resource Description Framework (RDF). Knjižničarji in arhivisti bi morali poskrbeti za hranjenje geslovnikov povezanih podatkov ter raziskati možnosti uporabe svojih izkušenj za trajno hranjenje sklopov povezanih podatkov.

Emmanuelle Bermès, Bibliothèque nationale de France, Paris, Francija. *Zbliževanje in medobratovalnost: vidik povezanih podatkov.*

Uporabnik lahko na svetovnem spletu uporablja različne vire, ne glede na njihov izvor (podatke javnih ustanov in vlad, komercialna spletna mesta, družabna omrežja ...). V nasprotju s tem so metapodatkovni modeli kulturne dediščine zasnovani glede na zahteve posameznih področij in nekompatibilni, zaradi česar je težko izmenjevati podatke že med knjižnicami, muzeji in arhivi. Kulturne ustanove gradijo kataloge, ki obstajajo kot izolirani silosi, ločeni od drugih aplikacij na svetovnem spletu. Primerna možnost za zagotovitev medobratovalnosti so povezani podatki (*linked data*), ki delujejo na principu spletne arhitekture. Novi standardi za kataloge (FZBZ, FRAD, RDA) bodo v knjižničnih podatkih dramatično povečali pomen normativnih podatkov. Poleg knjižnične uporabe bodo ti podatki predstavljali tudi stičišče za sidranje povezav z drugih področij. Primeri implementacije povezanih podatkov so Virtual International Authority File (VIAF), Rameau, Library of Congress Subject Headings (LCSH) in Europeana.

Gordon Dunsire, samostojni svetovalec, Edinburgh, Velika Britanija, in **Mirna Willer**, University of Zadar, Department of Library and Information Science, Hrvaška. *UNIMARC in povezani podatki.*

Vključitev formatov UNIMARC za bibliografske in normativne podatke v Resource Description Framework (RDF, standard W3C za strukturiranje podatkov

v semantičnem spletu in okolju povezanih podatkov) bo preko strojno čitljivih označevalnikov omogočila povezovanje bibliografskih in normativnih zapisov v knjižničnih katalogih z drugimi vrstami podatkov na svetovnem spletu. Knjižnični povezani podatki, izpeljani iz obstoječih zapisov, izdelanih v skladu z mednarodnimi standardi, bodo zelo kakovostni, veliko jih bo, pokrivali bodo mnoge od informacijskih virov, ki bi verjetno zanimali uporabnike semantičnega spleta. Ifla sprejema standarde za bibliografsko obdelavo, ki jih je potrebno nadgraditi za potrebe povezanih podatkov in semantičnega spleta.

Barbara Tillett, Libby Dechman in Loche McLean, Library of Congress, Washington, ZDA. *Povezave do LCSH in LCC: kontrolirane predmetne oznake in klasifikacijski sistemi preko spleta.*

Kongresna knjižnica omogoča prost dostop do kontroliranih geslovnikov in klasifikacijskih sistemov, ki jih daje na voljo za izgradnjo semantičnega spleta ter eksperimentiranje s povezanimi podatki. Na spletu jih je objavila v formatu Simple Knowledge Organization

Library of Sweden in kontrolirani geslovniki RDA.

Françoise Bourdon in Vincent Boulet, Bibliothèque nationale de France, Département de l'information bibliographique et numérique, Paris, Francija. *VIAF: osnova za večjezični dostop do različnih zbirk.*

Normativni podatki v knjižničnih katalogih so zanesljivi in v okviru semantičnega spleta ocenjeni kot zaupanja vredni. Nacionalne knjižnice (dvanajst in dve v testni fazi), nacionalni ali regionalni vzajemni katalogi (trije), Aleksandrijska knjižnica in Gettyjev inštitut sodelujejo v izgradnji mednarodne normativne datoteke Virtual International Authority File (VIAF), kjer je omogočena medobratovalnost normativnih podatkov, nastalih v skladu z različnimi pravili, v različnih jezikih in pisavah ter z uporabo različnih koledarjev pri časovni umestitvi normativne značilnice. VIAF trenutno vsebuje osebna imena in imena korporacij, v fazi testiranja so geografska imena, naslovi del so v načrtu. Struktura zapisov VIAF je usklajena z Resource Description Framework (RDF), ki z ontologijami omogoča funkcionalnosti semantičnega spleta.

Barbara Pfeifer, Deutsche Nationalbibliothek, Frankfurt am Main, Nemčija. *Normativna kontrola in povezani podatki – nemški pogled.* Poster.

Nemška nacionalna knjižnica in regionalne knjižnične mreže Nemčije, Avstrije in Švice so s sodelovanjem knjižnic, arhivov in muzejev vzpostavile Gemeinsame Normdatei (Integrated Authority File) – zbirko s sedmimi milijoni normativnih zapisov za osebe, korporacije, konference, geografska imena, kontrolirana gesla in naslove del. Gemeinsame Normdatei ocenjujejo kot zanesljivo vozlišče semantičnega spleta.

Sklop, posvečen temi predsednice Ifle

Za svoj mandat od leta 2009 do leta 2011 si je Ellen Tise izbrala temo »Knjižnice zagotavljajo dostop do znanja« (»Libraries driving access to knowledge«). V okviru konference je na panelni razpravi z uglednimi gosti predstavila dejavnosti Ifle na področju odprtega dostopa in drugih načinov prostega dostopa do vsebin, ne glede na format in medij.

24

System (SKOS), ki omogoča izražanje osnovne strukture in vsebine vsebinskih shem, kot so tezavri, klasifikacijske sheme, kontrolirani geslovniki, taksonomije, folksonomije in druge vrste kontroliranih geslovnikov. SKOS je zasnovan na podlagi Resource Description Framework (RDF), ki ga je pripravil World Wide Web Consortium (W3C). V shemi DBpedia na ravni svetovnega spleta so prisotni knjižničarski povezani podatki VIAF, LCSH, National

Slika 7: Panelna razprava o odprtem dostopu v okviru teme predsednice Ifle Ellen Tise

Ifla je podpisala Berlinsko deklaracijo in objavila izjavo v podporo odprtemu dostopu (Statement on Open Access to Scholarly Literature and Research Documentation). V delovno telo za odprti dostop je imenovala ugledne strokovnjake, ki bodo z drugimi pobudami sodelovali pri vzpostavljanju poslovnega modela odprtega dostopa do podatkov in informacij. Ifla podpira vključevanje odprtega dostopa v nacionalne politike. Kot svetovna organizacija bo lahko koordinirala razpršene dejavnosti.

Tema Ingrid Parent, predsednice Ifle v obdobju od leta 2011 do leta 2013, je »Knjižnice – gibalno sprememba« (»*Libraries – a force for change*«). Slovenski knjižničarji smo bili zelo počaščeni, da je v prvih mesecih svojega mandata obiskala Slovenijo in temo predstavila na strokovnem posvetovanju Zveze bibliotekarskih društev Slovenije oktobra 2011.

Stalno strokovno izobraževanje zaposlenih v knjižnicah

Pussadee Nonthacumjane, Chiang Mai University, Faculty of Humanities, Department of Library Science, Tajsko. *Glavne veščine in znanja nove generacije strokovnjakov v knjižničarstvu in informacijski znanosti.* Vedno pogostejše tehnološke inovacije spreminjajo okolja in pogoje delovanja knjižnic ter povzročajo potrebe po novih storitvah in aktivnostih. Katera znanja in usposobljenosti potrebujejo knjižničarji ter informacijski strokovnjaki za učinkovito delo v digitalni dobi? Pregled literature je pokazal, da ni mogoče napovedati, kakšna

znanja in usposobljenosti bodo potrebovali delavci knjižnic ter tudi ne opise delovnih mest za delo v elektronskem okolju. Analize zaposlitvenih oglasov in fokusnih skupin so kot najpomembnejše izpostavile znanja ter veščine ustnega in pisnega komuniciranja, sodobnih informacijskih tehnologij, upravljanja, tematskega področja knjižnice, skupinskega dela, komuniciranja z javnostmi, vodenja projektov, voditeljstva, usposabljanja, poznavanje mednarodnih standardov, predanost stroki, prožnost, sposobnost opravljanja dela v časovni stiski ter sposobnost sodelovanja z različnimi uporabniki. Ob tem morajo delavci knjižnic obvladati tudi tradicionalna knjižničarska znanja.

Ursula Georgy, Cologne University of Applied Sciences, Institute of Information Science, Nemčija. *Vzpostavljanje okolja, ki spodbuja inovacije in dojemljivost za spremembe, kot osnove za stalno strokovno izpopolnjevanje.*

Inoviranje je trajen proces. Inovacije so usmerjene predvsem v razumevanje izraženih in neizraženih potreb ter želja uporabnikov, pogosto neodvisnih od trenutnih tehničnih rešitev. Stalno strokovno izpopolnjevanje mora knjižničarje usposobiti ne le za trenutne potrebe, temveč tudi za izvajanje novih storitev v skladu s pričakovanimi strateškimi spremembami. V ta namen bi morala vodstva knjižnic spremljati gospodarske in tehnološke analize ter strateške napovedi novih usmeritev (na primer Gartner's Hype Cycle Special Report for 2010) in svoje sodelavce pravočasno usmeriti v ustrezna strokovna izpopolnjevanja. Pridobljena znanja

je potrebno uporabiti za inovacije v dejavnostih knjižnice. Organizacijska struktura in upravljanje knjižnic sta zasnovana še na konzervativen ter tradicionalen način, knjižnice z vzpostavljanjem novih storitev čakajo do priljubljenosti novih tehnologij. Brez usposabljanja in izobraževanja ni inovacij. Knjižnice morajo razviti in sistematično izvajati strategijo inoviranja.

LiLi Li, Georgia Southern University Library, Statesboro, ZDA. *Izobraževanje nove generacije strokovnjakov v knjižničarstvu in informacijski znanosti v 21. stoletju.*

Usmeritve za organizacijo informacijskih virov in storitev so digitalne knjižnice, elektronske knjige, semantični splet, strojno prevajanje, mobilno računalništvo, pametni telefoni, tehnologije na dotik ter brezžične komunikacije. Programi izobraževanja knjižničarjev in informacijskih specialistov bi se morali spojiti s programi računalništva, informacijskih sistemov ter informacijskih tehnologij. Tudi med tremi najboljšimi ameriškim podiplomskimi šolami knjižničarstva in informacijske znanosti so velike razlike glede deleža predmetov s področja informacijske tehnologije ter posledično usposobljenosti podiplomskih študentov za delo v sodobnih knjižnicah po zaključku študija. Na University of Illinois at Urbana-Champaign, Graduate School of Library and Information Science, 16,7 odstotkov predmetov pokriva področja informacijskih tehnologij. Na University of North Carolina at Chapel Hill, School of Information and Library Science, je delež tovrstnih predmetov 23 odstotkov.

Najboljše možnosti za ustrezno usposobljenost po zaključku podiplomskega študija imajo študenti School of Information Studies na Syracuse University – 24 od 68 podiplomskih predmetov pokriva teme informacijskih tehnologij, poleg tega šola omogoča še dosego Certificate of Advanced Study in Cultural Heritage Preservation, Certificate of Advanced Study in Digital Libraries in Certificate of Advanced Study in School Media. Največji izziv je usposobiti študente za samostojno prepoznavanje, kritično ovrednotenje in uporabo novih orodij za podporo ustvarjanju znanja.

Thomas Bähr, German National Library of Science and Technology, Hannover, **Michelle Lindlar**, German National Library of Medicine, Cologne, in **Sven Vlaeminck**, German National Library of Economics, Kiel. *Digitalno hranjenje: identifikacija tradicionalnih in novih znanj*.

Leibniz Library Network for Research Information (Goportis) sestavljajo tri nemške nacionalne specialne knjižnice: German National Library of Science and Technology, German National Library of Medicine in German National Library of Economics. V letih 2010 in 2011 so izvajale pilotni projekt za ovrednotenje organizacijskih, tehnoloških ter institucionalnih potreb za skupni sistem trajnega digitalnega hranjenja. V okviru projekta so želele spodbuditi zavedanje pomena trajnega hranjenja na sodelujočih ustanovah in poskusno vzpostaviti digitalni arhiv. Ob tem so ugotovile, da izvajanje trajnega hranjenja zahteva knjižničarska in znanja informacijske znanosti ter informacijskih tehnologij v

veliko večjem obsegu, kot so potrebna za delo v knjižnicah in arhivih. Načrtovanje trajnega hranjenja in potrebna znanja temeljijo na vrsti nosilca ter enot v digitalni zbirki in morajo omogočiti trajno uporabo hranjenih enot. Poskrbeti je potrebno tudi za oceno nevarnosti, ki lahko povzročijo nezmožnost uporabe ali ohranitve zbirke (tehnološke, pravne ...). Večje organizacije bodo same izvajale vse potrebne aktivnosti in ustrezno izobrazile svoje sodelavce (še le nedavno so se pojavile možnosti formalnega izobraževanja za te potrebe, večina znanja se pridobi od bolj izkušenih ustanov ali sodelavcev, v okviru projektov ali kompetenčnih centrov). Manjše organizacije bodo digitalne enote v trajno hranjenje oddale nacionalnim ustanovam.

Maxine Schmidt in **Rebecca Reznik-Zellen**, University of Massachusetts, Amherst, ZDA. *Znanstveni tabor za knjižničarje: stalno strokovno izpopolnjevanje z omejenimi sredstvi*.

University of Massachusetts sestavlja pet kampusov v različnih delih zvezne države. Neformalno telo knjižničarjev petih kampusov je zasnovalo nizkocenovne skupne programe strokovnega izpopolnjevanja. V okviru tridnevnih programov so raziskovalci knjižničarjem predstavili posamezna znanstvena področja, ki jih knjižnice podpirajo z viri in storitvami (leta 2009 geoinformacijske sisteme, bioinformatiko in nanotehnologije, leta 2010 genetiko, klimatske spremembe in oddaljeno zaznavanje). Del časa je bil namenjen tudi povezovanju knjižničarjev. Vsaka sodelujoča knjižnica je prispevala majhna zagonska sredstva. Kolikor je

bilo mogoče, so izkoristili usposobljenosti in znanja v kampusih. Udeleženci so neformalna izobraževanja ocenili kot zelo koristna. V letu 2011 so se petim kampusom University of Massachusetts pri pripravi tovrstnega strokovnega izpopolnjevanja priključile še tri univerze.

Nicole A. Cooke, Rutgers University, New Brunswick, ZDA. *Strokovni razvoj 2.0 za knjižničarje: razvijanje spletne osebne mreže učenja*.

Področja delovanja sodelavcev knjižnic se širijo in spreminjajo – zaradi tehnoloških sprememb ter različnih skupin uporabnikov z vedno bolj kompleksnimi informacijskimi potrebami. Roy Tennant meni, da ni pomembno, kaj knjižničarji znajo sedaj. Pomembno je, ali so sposobni zaznati novosti in jim slediti, ali so sposobni oceniti, kakšna je njihova korist za potencialne uporabnike knjižnice ter ali so se brez formalnega izobraževanja sposobni naučiti uporabe nove opreme in izvajanja nove storitve. Če jim navedeni pristop ne ustreza, ne bodo mogli (učinkovito) delati v knjižničarstvu. Knjižnični strokovnjaki morajo biti vsaj tako spretni kot njihovi potencialni uporabniki. Z uporabo orodij spleta 2.0 in tehnologij družabnih omrežij si lahko sodelavec knjižnice vzpostavi osebno učno mrežo, ki je zasnovana glede na njegova delovna področja ter raziskovalna zanimanja in omogoča učenje ter sodelovanje na svetovni ravni. Delavec jo uporablja v njemu ustreznem času. Je primerna rešitev v času zmanjševanja sredstev za tradicionalne načine strokovnega razvoja.

Clem Guthro, Colby College Libraries, Waterville, ZDA. *Ustvarjanje kulture inoviranja in mobilnosti z iPadi za vse knjižničarje in podporno osebje*. Poster.

Vsem delavcem Colby College Libraries je bila spomladi 2011 v okviru šestmesečnega pilotnega projekta ponujena možnost opravljanja dela na iPadih. S tem so želeli ugotoviti vpliv iPadov na delo posameznikov in skupine, razumeti možnosti za preoblikovanje storitev za študente ter predavatelje in vpliv na oblikovanje ter uporabo knjižnične zbirke.

Za uresničitev vizije 2020 bodo potrebni ustrezno usposobljeni delavci

Vizija za leto 2020, predstavljena na konferenci Ifla 2011, je vseprisotnost knjižnic, ki morajo storitve zasnovati glede na izražene ali pričakovane potrebe uporabnikov in okoli njihovega delovnega procesa, predvsem v mobilnem okolju, ter učinkovito predstavljati in z ustreznim voditeljstvom ter upravljanjem sporočati vrednost, ki jo knjižnice dodajo okolju. Knjižnice bodo morale še bolj intenzivno sodelovati med seboj in z drugimi organizacijami ter svoje podatke odpreti semantičnemu spletu. Kot je

napovedala ena od predavateljev, so sredstva za izgradnjo močnih knjižnic prihodnosti strokovni razvoj, vrednote in strategija. Za uresničitev zastavljene vizije bodo najpomembnejši dejavniki ustrezno izobraženi delavci. V knjižnicah po svetu že veliko pozornosti posvečajo pridobivanju znanja za delovanje v elektronskem okolju s pogostimi tehnološkimi spremembami in spreminjanjem potreb uporabnikov.

Mojca Kotar
Univerza v Ljubljani, Univerzitetna
služba za knjižnično dejavnost
5. 6. 2012

VIRI

Objave predavanj, predstavljenih v poročilu. Pridobljeno 25. 8. 2011 s spletne strani <http://www.ifla.org>.

Libraries beyond libraries: integration, innovation and information for all: 13–18 August 2011, San Juan, Puerto Rico: final announcement. Pridobljeno 25. 8. 2011 s spletne strani <http://www.ifla.org>.

RAZMIŠLJANJA in KOMENTARJI

Prostovoljsko delo v knjižnicah

UVOD

Bržkone je odveč poudarjati, da je prostovoljstvo eno temeljnih veznih tkiv naše družbe in da njegov pomen iz dneva v dan samo še narašča. V času krčenja socialne države, tega ključnega dosežka zadnjih 150 let, še zlasti pa ob aktualni gospodarski krizi in recesiji, sta dobrodelnost in prostovoljstvo še toliko bolj pomembna za ohranjanje socialne kohezije in kvalitete življenja posameznikov¹.

Prostovoljstvo ima velik pomen za skupnost, ker:

- izboljšuje kakovost življenja v družbi;
- brani interese posameznikov in skupin, ki so ogroženi, prikrajšani, potisnjeni ob rob, izključeni;
- je ena od osnovnih poti odzivanja civilne druž-

be na potrebe v njej in ustvarja možnosti aktivnega delovanja državljanov v družbi;

- prostovoljsko delo je bodisi samostojna ali dodatna dejavnost in dodana vrednost delovanju služb in institucij.

Na področju vključevanja v prostovoljsko delo je v zadnjih letih v Sloveniji zaznati precej sprememb: povečuje se delež t. i. *kratkoročnega* oziroma *projektnega* prostovoljstva, delež *starejših* prostovoljcev, ki sodelujejo pri izvajanju visoko strokovnih nalog, tudi takih, ki pomenijo *dopolnitev* izvajanja javnih storitev. V zadnjem času se pojavlja tudi nova oblika t. i. *brezposelnega prostovoljstva*, ko prostovoljci postajajo pretežno ljudje, ki nimajo rednih prihodkov, ki so brezposelni in v prostovoljstvu iščejo še zadnji način vključenosti v družbo. Sodobni ekonomski procesi vse bolj težijo k t. i. *jobless*

27

¹ Spoštovanje prostovoljstva je potrebno uveljaviti v vseh predpisih! (2009). Dostopno na: <http://www.filantropija.org/filantropija.asp?FolderId=128>.

growth (rasti brez zaposlenosti), zato posamezniki vse pogosteje iščejo možnosti samopotrjevanja in vključevanja v družbo v »prostovoljskem delu«.

V Sloveniji doslej ni bilo opravljenih celovitih raziskav s področja prostovoljskega dela, ki bi podale oceno o obsegu opravljenih prostovoljskih ur, vrstah dela, ki ga opravljajo prostovoljci in njihovih izvajalci. Na podlagi parcialnih analiz in raziskav je mogoče podati okvirno oceno obsega prostovoljskega dela in njegov prispevek k blaginji države. Po podatkih iz leta 2004² naj bi bilo v Sloveniji med 280.000 in 350.000 prostovoljcev, ki so opravili okoli 1,2 milijona delovnih ur, kar ustreza opravljenemu delu 7.125 polno zaposlenih delavcev v enem letu. V povprečju so prostovoljci opravili mesečno 149 ur. Tudi natančne ocene prispevka prostovoljskega dela v bruto domačem proizvodu ni mogoče podati, ocene pa variirajo od 0,08% do 5%³. Slovenija trenutno še nima opredeljene celovite strategije razvoja prostovoljstva, jo pa mora za petletno obdobje določiti Vlada RS v treh letih po sprejetju zakona.

Na področju *kulture* so prostovoljci delovne vrste najbolj okrepili v *muzejih*.

Prostovoljsko delo je danes (žal) velikokrat še edina oblika pridobivanja novih, dragocenih izkušenj ter dodatnih zaposlitvenih možnosti. Izkušnje kažejo, da nekateri prostovoljci vendarle uspejo dobiti tudi redno zaposlitev v organizaciji, v kateri so delo sprva opravljali prostovoljno. Na ta način so imeli možnost dobiti vpogled v delovne procese organizacije, delodajalci pa so lahko podrobneje spoznali svoje potencialne sodelavce.

28 2 TEMELJNI POJMI IN DEFINICIJE

Prostovoljsko delo⁴ je delo, ki ga po svoji svobodni odločitvi in brez materialnih koristi opravlja posameznica oziroma posameznik v dobro drugih ali za skupno javno korist. (Etični kodeks organiziranega prostovoljstva, 2006). Ta široka

definicija omogoča razlikovanje med prostovoljskim delom in prostovoljnimi prispevki, saj govori o delu in ne le o pomoči drugim.

Formalno (organizirano) prostovoljsko delo se izvaja v okviru dejavnosti pravnih oseb, katerih delovanje oziroma programi, v katere so vključeni prostovoljci, so v skladu z zakonom opredeljeni kot nepridobitni. Organizirano prostovoljsko delo ima tako določene zahteve zaradi odgovornosti organizacije za zadovoljstvo vseh vpletenih (prostovoljec, uporabnik, organizacija) in za odnose med njimi. Tako delo je potrebno organizirati in nadzirati, prostovoljce pa zanj izobraževati in podpirati pri njihovem delu.

Prostovoljec je posameznik/posameznica, ki opravlja prostovoljsko delo. Opravljanje prostovoljnega dela pomeni ljudem večinoma priložnost za usvajanje novih veščin. Prostovoljci se v pričakovanju, da bo njihov prispevek cenjen in spoštovan, raje pridružijo tistim organizacijam, ki imajo prostovoljsko delo dobro organizirano.

Prostovoljske organizacije so organizacije (nevladne organizacije in/ali javni zavodi), ki pri svojem delu v pretežni meri uporabljajo tudi prostovoljce, jih za to delo same pridobivajo in usposablajo in to v korist te organizacije, v dobro drugih ali za skupno javno korist.

Mednarodni dan prostovoljstva je 5. december. Evropska unija je leto 2011 razglasila za leto prostovoljstva (slogan: »Bodi prostovoljec, spreminjaj svet!«).

3 PROSTOVOLJSKO DELO V KNJIŽNICAH

V Sloveniji je prostovoljsko delo v knjižnicah, ki bi bilo organizirano na način, kot ga določa sodobni zakon, razmeroma nov pojav, medtem ko v nekaterih evropskih državah prostovoljstvo v knjižnicah že lep čas pomeni ustaljeno in preverjeno prakso (Velika Britanija). Prostovoljstvo v najširšem pomenu ima sicer v bibliotekarski stroki že dolgoletno tradicijo⁵. Statistični podatki iz leta 1961 kažejo, da je bilo takrat v 525 ljud-

2 Velikost, obseg in vloga zasebnega neprofitnega sektorja v Sloveniji. (2006). Dostopno na: <http://www.seviqc-brežice.si/index.php/na-sceni/velikost-obseg-in-vloga-zasebnega-neprofitnega-sektorja-v-sloveniji/>.

3 Prostovoljstvo v Sloveniji. (2011). Dostopno na: <http://www.evropa.gov.si/si/vsebinske/novice/aktualne-teme/2010/evropsko-leto-prostovoljstva/prostovoljstvo-v-sloveniji/>.

4 V zvezi z dilemo prostovoljno ali prostovoljsko delo: Z besedo prostovoljsko delo želimo postaviti ločnico med organiziranim in neorganiziranim prostovoljstvom. (Jamšek, P., Slovenska filantropija. Dostopno na: <http://www.sodeluj.net/pic-ceetrust/ZPD/1-clen.html>).

5 Bibliotekarski terminološki slovar (2009) vključuje gesla: *volonterska knjižničarka*, *volonterski knjižničar* in *volontersko delo*. *Volonterski knjižničar* je »oseba, ki prostovoljno, neplačano, nepoklicno dela v knjižnici; sin. *knjižničar volonter*; prim. *amaterski knjižničar*«. *Volontersko delo* je »navadno strokovno delo osebe, ki ga prostovoljno, neplačano, nepoklicno opravlja v knjižnici«.

skih knjižnicah zaposlenih več kot polovica prostovoljcev (kar 453 od 777 zaposlenih)⁶. Po principu prostovoljstva delujejo tudi ZBDS in vsa področna društva.

Po navedbah Kodrič-Dačić (2011)⁷ je v letu 2010 v splošnih knjižnicah prostovoljno delalo 38 oseb, v visokošolskih 2, 3 v NUK ter 9 v specialnih knjižnicah, od tega 6 v specialnih knjižnicah s področja kulture ter 3 v samostanskih in cerkvenih knjižnicah. Za šolske knjižnice podatkov ni. Tudi ni podatkov, koliko od teh prostovoljcev je opravljalo *volontersko pripravništvo*.

Za enotno, usklajeno in učinkovito izvajanje prostovoljstva v knjižnicah bi bilo potrebno v okviru strokovnih bibliotekarskih združenj in v sodelovanju s Slovensko filantropijo oblikovati model prostovoljskega dela v knjižnicah in razviti strokovno ustrezne akcijske programe in metode ter oblikovati kompetenčne centre⁸.

Predhodno bi bilo potrebno tudi raziskati, kakšno je dejansko stanje na področju vključevanja v prostovoljsko delo v slovenskih knjižnicah.

3.1 PODROČJA IN OBLIKE PROSTOVOLJSKEGA DELA V KNJIŽNICAH

Največ potencialnih možnosti za opravljanje prostovoljskega dela na področju knjižnične dejavnosti je npr. na področju »kulturnega mediators-tva« in promotorstva:

- branje in/ali pripovedovanje zgodb in pravljic otrokom;
- branje in/ali pripovedovanje zgodb odraslim;
- branje tekočih novic iz časopisov in revij (npr. gibalno oviranim na domu, slepim in slabovidnim v knjižnici ter v domovih za starejše);
- spremljanje starejših in ljudi s posebnimi potrebami na kulturne prireditve;
- nadzor razstavnih prostorov, vodenja po razstavah (podobno kot v muzejih);
- pomoč uporabnikom pri iskanju informacij;
- izvajanje različnih delavnic, tečajev;
- pomoč pri organizaciji dogodkov;
- animatorji delavnic;
- pomoč pri izvajanju domoznanske dejavnosti;
- dostava knjig na dom (bolnim, invalidnim,

mladim mamiciam..);

- medgeneracijski programi (npr. računalniško opismenjevanje starejših);
- ...

Učinki (»proizvodi«) prostovoljskega dela pomembno vplivajo na kakovost bivanja ljudi v okolju in se kažejo v obliki:

- socialnega kapitala kot izboljševanje kakovosti odnosov v družbi, aktiviranje potencialov lokalne skupnosti in aktivno državljanstvo;
- fizičnega kapitala kot proizvodi, ki jih prejme človek ali družba od prostovoljcev,
- človeškega kapitala kot sta učenje in usvajanje novih veščin,
- ekonomskega kapitala kot so finančno ovrednotene delovne ure prostovoljskega dela, in
- kulturnega kapitala kot ohranjanje in razvijanje kulture ter kulturne dediščine.⁹

3.2 VOLONTERSKO PRIPRAVNIŠTVO

Zakon o delovnih razmerjih (<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200242&stevilka=2006>) v 124. členu govori o t. i. volonterskem pripravništvu, ki je možno le, če tako določa poseben zakon. Zakon o knjižničarstvu volonterskega pripravništva ne omogoča. Okoli slednjega se je odprla etična dilema v juniju 2011, ko je bila v državni zbor vložena iniciativa za spremembo 39. člena Zakona o knjižničarstvu (<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200187&stevilka=4446>).

Drugače je na področju dejavnosti šolskih knjižnic. *Pravilnik o pripravništvu strokovnih delavcev na področju vzgoje in izobraževanja* (<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200623&stevilka=900>) v 3. členu šoli omogoča sklenitev pogodbe o opravljanju volonterskega pripravništva. Za pravice in obveznosti iz pogodbe o zaposlitvi in pogodbe o opravljanju volonterskega pripravništva se uporabljajo določbe zakona o delovnih razmerjih in zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja¹⁰. Pravilnik v 16. členu navede tudi osnovne določbe, ki jih mora obsegati pogodba o opravljanju volonterskega pripravništva.

29

6 Kodrič-Dačić, E. (2011). Študijska knjižnica: skrite korenine osrednjih območnih knjižnic. V: Sto let razvoja Knjižnice Otona Župančiča: zbornik ob stoletnici splošnega knjižničarstva v Sloveniji. Ljubljana: Mestna knjižnica. Str. 23.

7 Se vidimo pred Borzo!. Knjižničarske novice, letnik 21, št. 11, str. 15.

8 Mišljeno je, da bi kompetenčni centri nastali kot rezultat partnerstva med knjižnicami in drugimi organizacijami, odgovornimi za kakovost strokovnega knjižničarskega dela, in bi prispevali k boljši usposobljenosti strokovnih delavcev knjižnic. S sistemom »kompetenčnih centrov« bi skrbeli za koordinacijo teoretičnega in praktičnega dela za posamezna strokovna vprašanja.

9 Prostovoljsko delo v družbi. Prostovoljstvo – krepitev vrednot nenasilja: usposabljanje strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju. (2011/12). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

10 Zakon o financiranju vzgoje in izobraževanja (Ur. list RS št. 16/2007-UPB5). Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200716&stevilka=718>.

4 PRAVNE OSNOVE PROSTOVOLJSKEGA DELA V SLOVENIJI

Dejstvo, da prostovoljstvo sistemsko urejajo zakon, podzakonski predpisi in kodeksi, kaže na to, da družba priznava prostovoljstvo kot pomembno vrednoto.

4.1 PODROČNI ZAKON IN PODZAKONSKI AKTI

4.1.1 Zakon o prostovoljstvu (ZProst)

(Ur. list RS št. 10/2011 in 16/2011, dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=102198>) je specialni zakon, ki celovito sistemsko ureja in opredeli prostovoljsko delo kot posebno obliko dejavnosti, ki se izvaja v javno dobro in prispeva k blaginji države. Zakon določa minimalne pogoje za prostovoljce in prostovoljske organizacije, za organiziranje in opravljanje prostovoljskega dela, za sistematično spremljanje in vrednotenje prostovoljskega dela. Pomembno poslanstvo zakona je tudi spodbujanje nadaljnega razvoja in spremljanje organiziranega prostovoljstva.

Novost, ki je bila uvedena v pravni red na tem področju, je *poenotenje in sistematično vodenje evidenc* o prostovoljcih in opravljenem prostovoljskem delu.

Za slovenske knjižnice pomeni novi zakon spremembe pri organizaciji prostovoljstva in spremembo izvajanja le-tega. Dosedanja praksa, s katero so knjižnice zapolnjevale kadrovske vrzeli, odslej ni več možna. Zakon govori namreč tudi o tem, kaj prostovoljstvo NI. Tako se za prostovoljstvo med drugim ne šteje brezplačno opravljanje dela »z namenom strokovnega usposabljanja brez sklenitve pogodbe o zaposlitvi (volontersko pripravništvo) v skladu z zakonom, ki ureja delovna razmerja ali drugim zakonom« (ZProst, 5. čl.).

Za knjižnice velja, da na podlagi določb **7. člena (organizirano prostovoljstvo)** zakonskih ovir za opravljanje »pravega« prostovoljstva v knjižnicah ni:

- »(1) *Organizirano prostovoljstvo* je prostovoljsko delo, ki se skladno z določbami tega zakona opravlja v okviru prostovoljskih organizacij, kot jih opredeljuje prvi odstavek 9. člena tega zakona in ga posameznik *izvaja redno in najmanj 24 ur letno*.
- (2) Ne glede na določbo prejšnjega odstavka se lahko **na podlagi posebnih prostovolj-**

skih programov, ki pomenijo dopolnitev rednega programa javne službe, in na podlagi sklenjenega dogovora iz drugega odstavka 9. člena tega zakona, **organizirano prostovoljstvo izvaja tudi v osebah javnega prava** ali osebah zasebnega prava, ki so za opravljanje storitev javne službe pridobile koncesijo, in **katerih delovanje je z drugim zakonom opredeljeno kot nepridobitno**. Posebni prostovoljski programi lahko pomenijo le **dopolnitev redne dejavnosti izvajalca javne službe in ne smejo posegati vanjo in v njene obveznosti, določene z drugim predpisom ali koncesijsko pogodbo**. Posebni prostovoljski programi se določijo z notranjim aktom izvajalca javne službe. Pri izvajanju programa imajo izvajalci javne službe, v obsegu prevzetih obveznosti z dogovorom, pravice in obveznosti prostovoljskih organizacij v okviru katerih se izvaja organizirano prostovoljstvo.«

Drugi odstavek 9. člena (prostovoljske organizacije) določa:

»Če sta pri izvajanju prostovoljskega dela udeleženi prostovoljska organizacija, ki zagotavlja in usposablja prostovoljce ter organizira prostovoljsko delo in prostovoljska organizacija ali druga pravna oseba zasebnega prava, katere delovanje je z zakonom opredeljeno kot nepridobitno, ali **organizacija iz drugega odstavka 7. člena, v okviru katere se prostovoljsko delo izvaja, morata skleniti pisni dogovor o izvrševanju pravic in obveznosti do prostovoljca in uporabnikov prostovoljskega dela**, kot jih določa ta zakon, in o načinu pridobivanja podatkov o opravljenem prostovoljskem delu ter rokih za njihovo posredovanje.«

Prostovoljska organizacija mora prostovoljcu, v skladu s predpisi, ki urejajo povračila stroškov v delovno pravnih razmerjih, povrniti stroške, ki so nastali zaradi ali v zvezi z izvajanjem prostovoljskega dela, če je z dogovorom o prostovoljskem delu tako dogovorjeno (ZProst, 31. člen).

Prostovoljska organizacija mora upoštevati naslednjo omejitev pogodbene svobode dogovora o prostovoljskem delu (20. čl. ZProst):

»Pri sklenitvi dogovora o prostovoljskem delu morajo prostovoljske organizacije upoštevati omejitve glede *največje tedenske delovne obremenitve* ter *dnevnega in tedenskega počitka*, ter *varstva počitka otrok, mlajših od*

15 let, kot to določa zakon, ki ureja delovna razmerja.«¹¹

V prostovoljskih organizacijah se prostovoljsko delo izvaja redno v obsegu najmanj 24 ur letno, za prostovoljsko službo pa je določen minimum tedenskega obsega ur, ki je najmanj 20 ur ter neprekinjeno obdobje najmanj šestih mesecev. Mladoletne osebe lahko opravljajo prostovoljsko delo primerno njihovi starosti in pod nadzorom mentorja.

4.1.2 Pravilnik o področjih prostovoljskega dela in vpisniku

Knjižnice morajo pri organizaciji prostovoljskega dela v knjižnicah upoštevati 4. in 8. člen Pravilnika o področjih prostovoljskega dela in vpisniku (Ur. list RS št. 48/2011 in 60/2011, dostopno na: <http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r07/predpis/PRAV10787.htm>).

Področja prostovoljskega dela iz 7. odstavka 23. člena zakona natančneje določi 4. člen pravilnika, kjer med drugim navede tudi področje kulture in umetnosti:

»Področje prostovoljskega dela kulture in umetnosti obsega *ohranjanje in razvoj kulturne dediščine, raznoliko umetniško delovanje na različnih kulturnih in umetniških področjih in predstavljanje in spodbujanje kulture in umetnosti.*«

Drugi odstavek 8. člena pa določi *oblike* prostovoljnega dela na področju kulture in umetnosti:

»Oblike prostovoljskega dela iz prejšnjega odstavka so *izvajanje umetniških dogodkov in aktivnosti, evidentiranje in varovanje kulturne dediščine, predstavljanje in spodbujanje kulturne dediščine ter kulturnih in umetniških dogodkov, kulturno posredovanje v muzejih, usposabljanje in prenašanje poznavanja in znanja na področju kulture in podobno.*«

4.1.3 Uredba o nagradi in priznanjih za prostovoljstvo

Uredba o nagradi in priznanjih za prostovoljstvo (Ur. list RS, št. 62/2011, dostopno na: <http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r08/predpis/URED5698.html>) določa podrobnejšo ureditev državne nagrade in priznanj za prostovoljstvo, podrobnejši način predlaganja kandidatov, podrobnejša merila za podelitev nagrade in priznanj, način podelitve itd.

4.2 PREDPISI S PODROČJA OBDAVČITVE (DAVČNA OBRAVNAVA STROŠKOV PREVOZA IN PREHRANE TER MOREBITNE NAGRADE), ZDRAVSTVENEGA IN SOCIALNIH ZAVAROVANJ PROSTOVOLJCEV /PROSTOVOLJSKEGA DELA

4.2.1 Zakon o dohodnini

Na podlagi druge alineje 2. točke 107. člena *Zakona o dohodnini* – ZDoh-2 (Uradni list RS, št. 117/2006, dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2006117&stevilka=5013>), se dohodnina ne plačuje od prejemkov, namenjenih pokritju dokumentiranih stroškov prevoza, prenočitve in dnevnice, kadar je izplačilo opravljeno fizični osebi, ki *prostovoljno* oziroma na podlagi vabila ali poziva *sodeluje v prostovoljnih* ljubiteljskih, humanitarnih, dobrotelčnih, vzgojno-izobraževalnih, zdravstvenih, **kulturnih** ... dejavnostih ..., pod pogojem, da so te dejavnosti nepridobitne in da v zvezi s tem prejme le povračilo navedenih stroškov pod pogoji in do višin, ki so določeni za povračila stroškov v predpisu vlade iz 44. člena zakona.

Glede nagrade pa 108. člen zakona določa, da se v davčno osnovo ne všteva daril, če njihova vrednost ne presega 42 EUR, oziroma, če skupna vrednost vseh daril, prejetih v davčnem letu od istega darovalca, ne presega 84 EUR.

4.2.2 Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju

Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Ur. list RS št. 72/06-UPB3, dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200672&stevilka=3075>) v 17. členu (8. točka), določa, da so za poškodbe pri delu in poklicno bolezen zavarovani tudi volonterji.

4.2.3 Zakon o varnosti in zdravju pri delu

Zakon o varnosti in zdravju pri delu (Ur. list RS št. 43/11-ZVZD-1, dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201143&stevilka=2039>).

4.3 STROKOVNA PRIPOROČILA

4.3.1 Etični kodeks za prostovoljce

Slovenska filantropija želi z Etičnim kodeksom za prostovoljce (2006) (http://www.prostovoljstvo.org/resources/files/pdf/edokumenti/ETICNI_KODEKS.doc) doseči večjo ozaveščenost mentorjev in mentoric, prostovoljcev in prostovoljk o njihovih pravicah in dolžnostih, s kateri-

¹¹ Zakon o delovnih razmerjih (Ur. list RS št. 42/02 in spremembe, dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200242&stevilka=2006>).

mi se srečujejo pri svojem delu, ne glede na dejavnost, v katero so vključeni. Organizacijam želi pomagati pri uvajanju osnovnih standardov, ki bodo omogočili kvalitetno delo in hkrati tudi dvignili ugled prostovoljskega dela. Kodeks določa predvsem dolžnosti organizacije ob sprejemu, usposabljanju in spremljanju prostovoljca, prostovoljca napeljuje na resno in odgovorno delo, spoštovanje do uporabnikov in upoštevanje pravil organizacije, določa pa tudi postopek ob kršitvah kodeksa. Kodeks je do sedaj podpisalo že več kot 600 organizacij.

Izjavo o spoštovanju in uveljavljanju etičnega kodeksa organiziranega prostovoljstva so podpisale naslednje knjižnice: Mariborska knjižnica, Matična knjižnica Kamnik, Mestna knjižnica Ljubljana in Mestna knjižnica Piran (<http://www.prostovoljstvo.org/za-organizacije/eticni-kodeks/podpisnice>).

4.3.2 Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2008-2011

Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2008-2011 (Ur. list RS št. 35/08, dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200835&stevilka=1428>) vzpodbuja prostovoljstvo pri muzejskem delu.

4.4 MEDNARODNA PRIPOROČILA

4.4.1 Univerzalna deklaracija o prostovoljstvu (The Universal Declaration on Volunteering); sprejela jo je IAVE – mednarodna zveza za prostovoljsko delo (International Association for Volunteer Effort): <http://www.iave.org/content/universal-declaration-volunteering>.

4.4.2 Resolucija ZN 56/38 (2001) – priporočila za podporo prostovoljstvu (Resolution adopted by the General Assembly 56/38 Recommendations on support for volunteering): <http://www.worldvolunteerweb.org/fileadmin/docdb/pdf/2007/N0147881.pdf>.

5 ORGANIZACIJA SODOBNEGA PROSTOVOLJSTVA

IFLA/UNESCO standardi za splošne knjižnice (2002) v poglavju 5.11 *Prostovoljci* navajajo: »Kjer si knjižnice v pomoč knjižničnim delavcem pomagajo s prostovoljnim delom posameznikov iz lokalne skupnosti, je priporočljiv pisno oblikovan dokument, ki določa opravila prostovoljcev in njihov odnos do delovanja knjižnice in knjižničnih delavcev. Prostovoljci naj ne bodo nadomestilo za plačane delavce.«

Pisni dokument (*pravilnik prostovoljskega dela*) naj ustreza potrebam in velikosti knjižnice, hkrati pa naj bo napisan na uporabniku prijazen in priročen način. Primer takega dokumenta za javne zavode je objavljen na spletni strani: http://www.prostovoljstvo.org/resources/files/pdf/edokumenti/PRAVILNIK_O_PROSTOVOLJSKEM_DELU_NOVO.doc.

5.1 PROSTOVOLJSKI SPORAZUM

Za opravljanje prostovoljskih programov kot dopolnitve redne dejavnosti izvajalca javne službe je potrebno skleniti posebni dogovor o pravicah in obveznostih prostovoljskih organizacij oziroma do prostovoljca in uporabnikov prostovoljskega dela. Gre za pogodbo, s katero se jasno opredeli, kaj lahko prostovoljec pričakuje od knjižnice in kakšne podpore bo deležen ter kaj knjižnica pričakuje od prostovoljca.

Obveznosti knjižnice:

- poskrbeti za celostno uvajanje v delo;
- poskrbeti za ustrezno usposabljanje in podporo za naloge;
- priskrbeti mentorja (koordinatorja skupine);
- izvajati dobro zdravstveno-varstveno prakso;
- poskrbeti za ustrezno zavarovanje;
- povrniti osebne stroške.

Obveznosti prostovoljca:

- upoštevati knjižnična pravila in etične kodekse;
- spoštovati zaupnost;
- upoštevati dogovorjene časovne obveznosti.

Prostovoljec mora ob sklenjenem dogovoru za prostovoljsko delo podati izjavo glede neobstoja zdravstvenih ali drugih okoliščin, ki bi mu onemogočale ali bistveno oteževale izvajanje prostovoljskega dela ter izjavo o tem, da ima urejeno obvezno zdravstveno zavarovanje.

Državljeni, ki delajo kot prostovoljci, ne smejo biti izkoriščani, vrednost njihovega dela mora biti prepoznana na vseh ravneh s strani organizatorja in javnosti, kot tudi s strani državnih in lokalnih oblasti.

6 SLOVENSKA MREŽA PROSTOVOLJNIH ORGANIZACIJ

Slovenska mreža prostovoljskih organizacij je rezultat večletnega dela Slovenske filantropije (<http://www.filantropija.org/>). Vključitev v mrežo, dostopno na <http://www.prostovoljstvo.org>, je odprta za vse, ki v svoje delovanje in progra-

me že vključujejo prostovoljce ali jih še nameravajo.

Slovenska mreža prostovoljskih organizacij svojim članom nudi:

- informiranje in svetovanje s področja prostovoljstva,
- mreženje in izobraževanje,
- promocijo prostovoljstva,
- sodelovanje pri krepitevi civilnega dialoga in aktivno sodelovanje pri sistemski ureditvi prostovoljstva.

Trenutno so od knjižnic v slovensko mrežo prostovoljskih organizacij vključene Mestna knjižnica Ljubljana, Matična knjižnica Kamnik in Knjižnica dr. Toneta Pretnarja Tržič (<http://www.prostovoljstvo.org/za-prostovoljce/iskalniki-organizacij>).

7 PRIMERI IZ PRAKSE

Po hitrem pregledu spletnih strani slovenskih splošnih knjižnic in drugih javno dostopno podatkih sta Knjižnica Velenje (<http://www.knjiznica-velenje.si/3173>) in Matična knjižnica Kamnik (http://kamnik-perovo.si/list10/index.php?id=91_knjiznica) trenutno edini, ki javno pozivata (ne)uporabnike k dejavnemu vključevanju v obliki prostovoljskega dela.

Osrednja knjižnica Kranj (<http://www.kranj.si/povezava.aspx?pid=1100>) je s pomočjo prostovoljcev izvedla selitev knjižničnega gradiva v prostore nove knjižnice. O dogodku so posneli film. Direktor knjižnice in predstavniki Slovenske filantropije so se po opravljenem delu prostovoljcem javno zahvalili.

Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto namerava angažirati prostovoljce kot bralce leposlovnih del za snemanje zvočnic. Knjižnica aktivno sodeluje z Društvom za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto.

Mestna knjižnica Ljubljana, NUK in Univerzitetna knjižnica Maribor so v preteklosti omogočale opravljanje volonterskega pripravništva, česar pa novi zakon ne dopušča več.

Študentke Fakultete za socialno delo so kot študijski projekt prostovoljno uredile novo knjižnico v Domu starejših Rakičan.

O izvajanju prostovoljskega dela v šolskih knjižnicah ni javno dostopnih podatkov, ga pa z namenom trajnostnega razvoja prostovoljstva

kot družbene vrednote, zakonodajalec vključuje v vzgojno-izobraževalni sistem. Izvaja se v okviru obveznih izbirnih vsebin kot obvezna ponudba gimnazijskih programov oziroma kot interesna dejavnost programov v poklicnem oziroma strokovnih šolah in interesnih dejavnosti v osnovnih šolah. Višješolski strokovni program Organizator socialne mreže vključuje tudi predmet Spodbujanje prostovoljskega dela v lokalnem okolju.

8 KORISTNE INFORMACIJE

Dostopne na spletnih straneh:

<http://www.prostovoljstvo.org/>

<http://www.filantropija.org/>

http://www.cnvos.si/article?path=/podporne_storitve/izobrazevanje/

<http://www.mentorstvo.si/>

<http://www.oron.si/index.php/oddaje-oprostovoljstvu>

9 OVIRE, TEŽAVE, POMISLEKI

Organizacije se pri prostovoljskem delu srečujejo z ovirami, težavami in pomisleki. Najpogostejša ovira za izvajanje prostovoljskega dela je pomanjkanje finančnih sredstev. Organizacije se srečujejo tudi z organizacijskimi težavami, kot so vodenje in izobraževanje prostovoljcev ter usposobljenost kadrov.

Negativna stališča do prostovoljskega dela so npr. naslednja:

- za prostovoljce je potrebno preveč časa (za pripravo, usposabljanje, podporo, supervizijo),
- vprašljiva je kakovost storitev, ker prostovoljci nimajo ustreznih kvalifikacij,
- delovanje prostovoljca predstavlja tveganje za uporabnika in institucijo,
- prostovoljci ne spoštujejo varovanja tajnosti podatkov,
- prostovoljci so nezanesljivi,
- delovanja prostovoljcev ne moreš uravnavati s pravili in določili,
- prostovoljci nimajo enakih pravnih in moralnih obveznosti do uporabnikov kot strokovni delavci,
- prostovoljci bodo izrinili plačane delavce.

10 ZAKLJUČEK

Prostovoljci so entuziasti, nevidni posamezniki, ki s svojimi dobrimi deli delajo svet lepši in boljši. Za opravljeno delo ne pričakujejo zahvale in hvale, preprosto naredijo nekaj, zato ker čutijo,

da to morajo storiti. Pogosto veličine lastnih dejanj niti ne prepoznajo, niti se je ne zavedajo, saj s tem niso obremenjeni. Prav zato mora družba na njihova opravljena dela na področju prostovoljstva vedno znova opozarjati. Tega se je zavedel tudi zakonodajalec, saj je v letu 2011 sprejel Zakon o prostovoljstvu, ki to področje ureja na sistemski ravni.

Prostovoljci bi morali biti dobrodošli tudi v naših knjižnicah. Delo z njimi sicer od knjižnice zahteva kar nekaj priprav in napora: od angažiranja

mentorjev prostovoljcev in usposabljanja primernih oseb za mentorstvo do uvajanja prostovoljcev, vsebinskega in časovnega načrtovanja organizacije posameznega področja dela s prostovoljci. Vendar je vse navedeno delo upravičeno, ne le iz materialnega vidika, pač pa predvsem v smislu aktivnega vključevanja zainteresirane javnosti v delo knjižnic.

Marjan Gujtman
Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport

VIRI

MONOGRAFIJE

Bibliotekarski terminološki slovar. (2009). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, NUK.

HAUPTMAN, G. (2011). Spodbujanje prostovoljnega dela v lokalnem okolju. Ljubljana: Zavod IRC.

IFLA/UNESCO standardi za splošne knjižnice. (2002). Ljubljana: NUK.

Involving volunteers in public libraries: guidelines. (2001). London: The Library Association.

Prostovoljstvo v muzejih in na področju kulturne dediščine: evropski priročnik. (2009). Ljubljana: Skupnost muzejev Slovenije.

PUSTOVRH, S. (2011). Prostovoljstvo na Slovenskem: diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za upravo.

SOBOČAN, T. (2011). Ekonomski vidiki prostovoljstva: diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za upravo.

ŠKARJA, B. (2010). Vloga in pomen prostovoljstva v knjižnici: diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta. Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.

ČLANKI

KEREC, B. (2011). Prostovoljstvo in knjižnice. *Knjižničarske novice*, letnik 21, št. 11, str. 20.

KODRIČ-DAČIČ, E. (2011). Se vidimo pred Borzo!. *Knjižničarske novice*, letnik 21, št. 11, str. 15.

KODRIČ-DAČIČ, E. (2011). Študijska knjižnica: skrite korenine osrednjih območnih knjižnic. V: *Sto let razvoja Knjižnice Otona Župančiča: zbornik ob stoletnici splošnega knjižničarstva v Sloveniji*. Ljubljana: Mestna knjižnica. Str. 23.

OŽURA, R. (2011). Prostovoljstvo kot način pridobivanja delovnih izkušenj in s tem večjih možnosti pri zaposlitvi ter stopnji konkurenčnosti na trgu delovne sile ali Rad bi delal, pa ne smem!. *Knjižničarske novice*, letnik 21, št. 11, str. 25.

ŠELIH, M. (2012). Prostovoljno pripravništvo. *Knjižničarske novice*, letnik 22, št. 1/2, str. 16.

SPLETNI VIRI

ABC prostovoljstva: priročnik za mentorje. (2010). 2. izd. Ljubljana: Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva. Pridobljeno 1. 6. 2012 s spletne strani: http://www.cnvos.si/UserFiles/File/publikacijeCNVOS/ABC_prostovoljstva.pdf.

BRAČUN, R. (2007). Prostovoljni kulturni mediatorji v Narodnem muzeju Slovenije. Ljubljana: Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje. Pridobljeno 1. 6. 2012 s spletne strani: <http://www.univerzazatretjeobd-drustvo.si/Kulturni%20mediatorji%20v%20NMS.pdf>.

34 *Etični kodeks organiziranega prostovoljstva.* (2006). Pridobljeno 1. 6. 2012 s spletne strani: http://www.prostovoljstvo.org/resources/files/pdf/kodeks/eticni_kodeks.pdf.

GOMBOC, S. (2012). Študentke socialnega dela so kot študijski projekt v Domu starejših Rakičan uredile novo knjižnico s 600 zbranimi knjigami. Pridobljeno 5. 6. 2012 s spletne strani: <http://sobotainfo.com/novice/ogled/15176/?s=pf>.

JAMŠEK, P., Slovenska filantropija. Pridobljeno 1. 6. 2012 s spletne strani: <http://www.sodeluj.net/pic-ceetrust/ZPD/1-clen.html>.

JAMŠEK, P.; KOVAČ, J. (2009). Delo s prostovoljci v muzejih, učinkovito prenašanje znanja in koordinacija dela: interno seminarsko gradivo. Ljubljana: Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva. Pridobljeno 1. 6. 2012 s spletne strani: https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:NGSHZKdH75MJ:www.amitie.it/voch/VoCH_Slovenia_Training%2520material_SI_2.doc+Delo+s+prostovoljci+v+muzejih,+u%C4%8Dinkovito+prena%C5%A1anje+znanja+in+koordinacija+dela:+interno+seminarsko+gradivo&hl=sl&q=si&pid=bl&srcid=ADGEESqn4Y9Ms8I-joJiXFMaVxHr4PL8G10eLcD4fl6zeiNKQ_QZ4_-YKBSxasf5RV9aCOKxOuuX5Py7jnx5cFUMLJNmFE1ocf5VzuontlkxBE9mjrE0Ggqy9zV9IVN-TAtGPDSFJqh1&sig=AHIEtbQn2w4gQmjQPw0TV2BVAKrgiqDavA.

KREČA, V. (2011). Prostovoljstvo v luči novega zakona o prostovoljstvu. Pridobljeno 1. 6. 2012 s spletne strani: <http://www.trzin.si/files/predstavitev-obcine/clanek-na-temo-prostovoljstva.pdf>.

O prostovoljstvu. (2011). Pridobljeno 1. 6. 2012 s spletne strani: <http://www.zveza-sozitie.si/o-prostovoljstvu.html>.

PETKOVŠEK ŠTAKUL, J. (2009). Za priznavanje prostovoljstva kot delovne izkušnje. Pridobljeno 1. 6. 2012 s spletne strani: http://www.dnevnik.si/zaposlitve_in_kariera/aktualno/1042324875.

Prostovoljska organizacija – a smo to mi?. (2012). Pridobljeno 1. 6. 2012 s spletne strani: <http://www.prstan.eu/arhiv/aktualno/prostovoljska-organizacija-smo-to-mi>.

Prostovoljsko delo v družbi. Prostovoljstvo – krepitev vrednot nenasilja: usposabljanje strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju. (2011/12). Pridobljeno 1. 6. 2012 s spletne strani: https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:friYuUICdLWJ:www.insem.si/insem/priponke/article/14/Prostovoljsko%2520delo%2520v%2520druzbi.ppt+Prostovoljsko+delo+v+dru%C5%BEbi.+Prostovoljstvo+%E2%80%93+93+krepitev+vrednot+nenasilja:+usposabljanje+strokovnih+delavcev+v+vzgoji+in+izobra%C5%BEvanju&hl=sl&gl=si&pid=bl&srcid=ADGEESifn43BvAA_W-NjvKYBF1kDmV6hSECSbb_xc5h-jHDa-wfKqIDrRwbeykx2thMIslFNKCDGDTmRbqVQone1U42aIXXB9kC8JnwGFS18osIY9C-uNzGzivVzhGIFLSqGhNXTS2IM&sig=AHIEtbTH-ts_p6hD5tk7DeEIsOZwtP7JQ.

Prostovoljstvo v Sloveniji. (2011). Pridobljeno 1. 6. 2012 s spletne strani: <http://www.evropa.gov.si/si/vsebina/novice/aktualne-teme/2010/evropsko-letostovoljstva/prostovoljstvo-v-sloveniji/>.

RAMOVŠ, J. (2010). Medgeneracijsko prostovoljstvo. Pridobljeno 1. 6. 2012 s spletne strani: <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/gerontologija/slovar/1042.html>.

Spoštovanje prostovoljstva je potrebno uveljaviti v vseh predpisih! (2009). Pridobljeno 1. 6. 2012 s spletne strani: <http://www.filantropija.org/filantropija.asp?FolderId=128>.

VAUPOTIČ, M. (2011). Zakon o prostovoljstvu prinaša priložnosti, a tudi nevarnosti. Pridobljeno 1. 6. 2012 s spletne strani: <http://revija.zsu.si/?p=308>.

Velikost, obseg in vloga zasebnega neprofitnega sektorja v Sloveniji. (2006). Ljubljana: Univerza v Ljubljani. Fakulteta za družbene vede, Center za proučevanje družbene blaginje. Pridobljeno 1. 6. 2012 s spletne strani: <http://www.seviqc-brezice.si/index.php/na-sceni/velikost-obseg-in-vloga-zasebnega-neprofitnega-sektorja-v-sloveniji/>.

VRIBCA, S. (2008). Primerjalno pravna analiza ureditve prostovoljskega dela. Ljubljana: Pravno-informacijski center nevladnih organizacij. Pridobljeno 1. 6. 2012 s spletne strani: http://www.sodeluj.net/pic-ceetrust/images/stories/projekti/prostovoljstvo/primerjalnopravna_analiza-pic.pdf.

DRUGI VIRI

KOPORC SEDEJ, V. (2011). Prostovoljstvo na področju kulturne dediščine. Arhiv Ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport.

OBVESTILA

Dan slovenskih splošnih knjižnic 2012

Dan slovenskih splošnih knjižnic bomo letos praznovali v Mestni knjižnici Kranj in sicer točno na datum praznovanja, 20. novembra 2012.

Osnovna ideja za organizacijo praznovanja slovenskih knjižničarjev je pač - skupno praznovanje. V lanskem letu smo si organizirali stojnice, na katerih smo se predstavljali in pokramljali, se spoznavali med sabo, letos razmišljamo o podobnem konceptu in sicer, da bi se knjižničarji predstavljali kot kompletne osebnosti, glede na to, da je tudi tema posvetovanja knjižničar oz. »Knjižničar v akciji«.

Organizirali smo tudi fotografski natečaj, s katerim bi, podobno kot smo izvajali literarne natečaje za širšo javnost, sedaj izvedli tega na temo »Obrazi knjižničarjev«. Razstava izbranih fotografij bi bila na ogled v kranjski knjižnici v novembru, najboljših 12 pa bo nagrajenih z objavo v umetniškem koledarju za leto 2013. Koledar naj bi dobile na Dan slovenskih splošnih knjižnic tudi vse splošne knjižnice in nagrajenci natečaja, sicer pa bo na voljo za nakup v smislu novoletnega darila po knjižnicah. Prosimo knjižnice, da razširite obvestilo in reklamo o fotografskem natečaju, ga objavite na svojih spletnih

straneh, facebookih, pošljete ljubiteljem fotografiranja, ki jih poznate itd.

V knjižnice je bil poslan tudi razpis oz. povabilo, da skupaj organiziramo praznovanje in sicer bi vabili knjižničarske gledališke skupine, glasbene skupine, literarne krožke in karkoli takega še obstaja med knjižničarji (mogoče bomo nad čim tudi presenečeni) in bi se lahko postavilo na oder ali dva in mogoče po vsej kranjski knjižnici.

Zato vabimo vse knjižničarje, da nam pošljejo na naslov knjiznicarvakciji2012@gmail.com, s katero dejavnostjo se ukvarjajo in bi jo bili pripravljeni deliti z nami. Na stojnice bi letos postavili knjige, ki so jih napisali knjižničarji (leposlovne, strokovne itd.) - za prodajo ali na ogled, možne so tudi postavitve likovnih razstav, kotički, kjer bi pokazali svoje druge spretnosti ipd. Preberite poziv in javite se!!:)

Ksenija Medved
Mestna knjižnica Grosuplje
ksenija.medved@gro.sik.si

Sto let razvoja Knjižnice Otona Župančiča

sto let razvoja Knjižnice Otona Župančiča: zbornik ob stoletnici splošnega knjižničarstva v Ljubljani. Ljubljana, Mestna knjižnica 2011, 299 strani

Jeseni 2011 so v Mestni knjižnici Ljubljana predstavili obsežen zbornik o razvoju splošne knjižnične dejavnosti v slovenskem glavnem mestu. Knjigo, ki je bogato ilustrirana in estetsko oblikovana, sem z veseljem vzela v roke. Naj kar na začetku pohvalim uredništvo, da je mislilo tudi na mlajše generacije, ki raje sedijo ob računalniških ekranih, saj je publikacija že dostopna tudi prek spleta.

Knjiga ima dva dela, v prvem se sprehodimo skozi zgodovino knjižnice, od njenih začetkov v šentjakobskem okraju, do moderno zasnovanega hrama učenosti v središču Ljubljane. Ob tem pa nas avtorice seznajajo še z razvojem posameznih, nekdanj samostojnih oddelkov – npr. Pionirska knjižnica, Delavska knjižnica, pa z organizacijo potujoče knjižnice, ki se je začela s knjižnimi kovčki in leta 1974 prešla v bibliobusno službo. Osrednji del knjižnice so leta 1981 ob združitvi Delavske, Mestne in Pionirske knjižnice, ki so prej samostojno delovale na območju občine Ljubljana Center, poimenovali po Otonu

Župančiču. V novi državi je prevzela pomembne naloge tudi v mednarodni dejavnosti.

Kratke predstavitve so namenjene nekdanjim vodjem, upravnikom oz. direktorjem samostojnih splošnih knjižnic v Ljubljani. Tu ni jasno, zakaj so uredniki nekatere izpustili – npr. tudi Silva Novljan je bila nekoč vodja Pionirske knjižnice, zakaj niso poenotili koncepta zapisov, pri nekaterih so zapisani osnovni podatki (datumi rojstva, smrti, izobrazba) pri drugih ne. Franceta Pengala, ki je bil na čelu knjižnice med leti 1947-1953 in 1959-1973 pa so odpravili s stavkom, da o njem niso našli javnih osebnih podatkov. Pa morda le ni bil tako neznan, saj je bil že v petdesetih letih predsednik sekcije za ljudsko knjižničarstvo pri bibliotekarskem društvu.

Ker pa morajo knjižnice v korak s časom, v informacijsko obdobje, se zbornik ne omejuje na pogled nazaj, ampak podaja smernice za uspešno delo v informacijskem obdobju. Poleg prevedenih člankov Jensa Thor-

hauga in Mariane Koren priznani slovenski strokovnjaki predstavljajo vizije o prihodnosti knjižnic, in njihovi bibliopedagoški vlogi.

Ob prebiranju se oko ustavi na nesuhoparni statistiki, ki je na koncu knjige. Ob njej dobijo tudi vsakoletni vprašalniki, ki jih bolj kot »nebodigatreba« izpolnjujemo vsako leto, svoj pomen.

Zbornik prinaša torej zanimiv pogled v preteklost in prihodnost knjižničarstva v Ljubljani, ki je našlo svoje mesto tudi v informacijski dobi. Tisti knjižničarji, ki knjige še niste vzeli v roke, to storite čim prej, lahko pa po njej seveda pobrsate na daljavo. Ob koncu si želim, da bi podobne preglede dobili tudi ob jubilejih drugih knjižnic, saj se ob zgodovini knjižnične dejavnosti lahko res včasih le nasmejnemo, a marsikatera ideja iz preteklosti bi bila uporabna tudi za današnji čas.

Anja Dular

Delo išče

Sem univerzitetna diplomirana geografinja in sociologinja kulture z opravljenim bibliotekarskim izpitom in pridobljeno licenco za vzajemno katalogizacijo COBISS. Iščem redno ali honorarno delo v knjižnici v Ljubljani in njeni okolici. Dosegljiva sem na tel. 041/270-303 ali na e-naslovu dsasha76@gmail.com.

OBVESTILO AVTORJEM

Knjižničarske novice so informativni bilten, ki seznanja slovenske knjižnične delavce s tekočimi dogajanji in novostmi v stroki. Objavlja strokovne članke, poročila s strokovnih posvetovanj, srečanj in sestankov, prispevke o pomembnih dogodkih in novostih v knjižnicah, prispevke o projektih, v katerih sodelujejo knjižnice, intervjuje, mnenja in ocene, spominske in podobne zapise, obvestila in razpise ter obvestila o prireditvah, posvetih in drugih strokovnih dogodkih.

Navodila za pripravo prispevkov

Jezik objavljenih prispevkov je praviloma slovenski, v skladu z odločitvijo uredništva, pa tudi angleški. Avtorji morajo uredništvu poslati jezikovno pravilno besedilo. Prejetih tekstov uredništvo ne lektorira. Avtor tudi v celoti odgovarja za vsebino prispevka. Avtorsko pravico do objavljenih prispevkov ima izdajatelj publikacije, avtor obdrži moralne avtorske pravice.

Naslov prispevka mora biti kratek in jasen, dopolni se lahko s podnaslovom. Pri poročilih s strokovnih posvetovanj in drugih srečanj naj bodo v naslovu/podnaslovu prispevka navedeni naslov posvetovanja oziroma srečanja ter kraj in datum dogodka.

Pod naslovom naj bo naveden avtor prispevka (oziroma avtorji), in sicer vedno v polni obliki (ime in priimek). Če je avtorjev več, naj sami določijo vrstni red imen avtorjev. Poleg imena avtorja je treba navesti tudi sedež ustanove, kjer je avtor prispevka zaposlen ali ime fakultete, če je študent, ter elektronski naslov avtorja. Tudi pri večjem številu piscev je treba pri vsakem posamezniku navesti vse zahtevane podatke. Pri citiranju virov naj avtorji upoštevajo navodila revije Knjižnica. Dolžina prispevka naj ne presega 20.000 znakov (vključno s presledki).

Prispevek lahko poleg teksta vsebuje tudi slike (preglednice, diagrame, fotografije ipd.). Vsaka slika naj ima zaporedno številko in naslov. Če avtor slik ne vključi v besedilo prispevka, naj bo v njem jasno označeno, katera slika sodi na določeno mesto v tekstu. Pri vsaki sliki je treba navesti tudi njeno avtorstvo (avtor je lahko pisec prispevka ali kdo drug). Pri portretni fotografiji je potrebno navesti tudi imena oseb v polni obliki (ime in priimek), in sicer z začetno navedbo "Od leve proti desni:... ". Avtor prispevka mora uredništvu predložiti pisne izjave oseb na portretni fotografiji, da se strinjajo z javno objavo fotografije v Knjižničarskih novicah. Slikovno gradivo lahko avtorji priložijo tudi v JPG ali PNG formatu.

Z oddajo prispevka uredništvu se šteje, da avtor soglaša z objavo svojega prispevka v tiskani in elektronski obliki Knjižničarskih novic.

Pošiljanje prispevkov

Prosimo, da članke in prispevke pošljete uredništvu publikacije v elektronski obliki, in sicer na naslov icb@nuk.uni-lj.si. Prispevkov ne honoriramo!

Uredništvo Knjižničarskih novic

ISSN 0353-9237

Izdala in založila: Narodna in univerzitetna knjižnica, Turjaška 1, 1000 Ljubljana

Za knjižnico: Mateja Komel Snoj

Odgovorna urednica: Damjana Vovk (e-pošta: icb@nuk.uni-lj.si)

Uredniški odbor: Tomaž Bešter, Irena Kavčič, Daša Pokorn, mag. Darija Rozman

Fotografija na naslovnici: Matija Brumen

Naklada: 400 izvodov

Tisk: COLLEGIUM GRAPHICUM d.o.o. Ljubljana

Naročila in odpovedi tiskane in elektronske oblike Knjižničarskih novic: icb@nuk.uni-lj.si oz. tel. št. 01/2001-176

Naročnina za leto 2012: 50,00 EUR za tiskano obliko & 1 brezplačen dostop do elektronske oblike, 30,00 EUR za dostop do elektronske oblike

